

GRAFIKAI SZEMLE

A GRAFIKAI
IPARÁGAK KÖZLÖNYE.

XIX. KÖTET 5. FÜZET

SZERKESZTETTE
TANAY JÓZSEF
NOVÁK LÁSZLÓ
KIADJA: A KÖNYV-
NYOMDÁSZOK SZAK-
KÖRE BUDAPESTEN

1909. ÉVI MÁJUS HÓ

ÁRJEGYZÉK 1909

VÖRÖS KERESZT GYÓGYSZERTÁR

TELEFON 25—85 INTERURBAN

BAYER ANTAL
BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 84

MEGHIVÓ

A KNER-NYOMDA SZEMÉLYZETE GYOMÁN, 1909 MÁJUS 1-ÉN, A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKEGYLETE BUDAPESTI :
„ÉBREDÉS“ DALKÖRÉNEK KÖZREMŰKÖDÉSE MELLETT AZ ERZSÉBET-LIGETI PAVILONBAN TÁNCZVIGALOMMAL :
: EGYBEKÖTÖTT ZÁRTKÖRŰ :

HANGVERSENYT

RENDEZ, MELYRE CZIMZETT URAT ÉS KEDVES CSALÁDJÁT TISZTELETTEL MEGHIVJA A KNER-NYOMDA SZEMÉLYZETÉNEK VIGALMI BIZOTTSÁGA

□ □ □

SZÁMOZOTT ÜLŐHELYEK ÁRA SZEMÉLYENKÉNT 2 KÓRONA

A tiszta jövedelem fele a magyarorsz. könyvnyomdászok szanatoriuma, fele pedig a könyvkötők nyugdíj- és árvaalapja javára fordíttatik, miért is felülfizetések köszönettel fogadtatnak

: KEZDETE PONT 8 ÓRAKOR :

RÉSZLETES MŰSOR A TÚLOLDALON

PESTI KÖNYVNYOMDA

Könyvnyomda ○○○○
Betű- és tömöntőde
Könyvkötészet ○○○
○○ TELEFON: ○○
Művezetőség 36-02.

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST, V., HOLD-U. 7.

Elnökigazgató: Lovag FALK ZSIGMOND
MAGYAR KIR. UDVARI TANÁCSOS.

Könyvnyomda ○○○○○○
Hangjegymetszés ○
Vonalozó-intézet ○
○○ TELEFON: ○○
Igazgatóság 33-67.

FILHARMONIAI TÁRSASÁG

LISZT FERENCZ

KRISZTUS

BUDAPEST, 1909. ÉVI ÁPRILIS HÓ 6

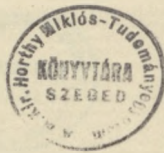
M. J. Moore June

GLEITSMANN E. T.

GLEITSMANN E. T.

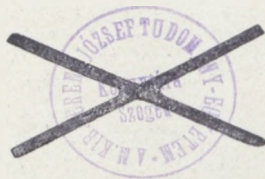

DRESDEN
WIEN

BUDAPEST

TRELLEBORG
TURIN

Gyorsan száradó ábrafesték: **Special III**, à 3·50 K.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Tartalom: A Nyomdászati Tanműhely munkáinak kiállítása, Tantosy József dr.-tól. Nyomatványkiállítás és fölolvadás Temesvárott. Mikképpen tisztogathatjuk legjobban a rézliát? Szabó Imrétől. Az új betűk fényének káros hatása szemünkre, Drahos Jánostól. Újság- és könyv-illusztrálás Magyarországon. A Szakkör kolozsvári tanfolyamának értesítője. Nyomatás vázsonzon és más efféle anyagokra. Az iparvilágot az alsóausztriai nyomdákban. Gummi-borítás használata nyomóhengereinken. Könyvismertetés és egyéb apró közlemények. (Mostani füzetünk borítéka s mellékletei. A Debreceni Városi Nyomdának jelentése. Gyomai mulatságunk alkalmai ujsága. Fittler-Györgyi: A Magyar

Iparművészet. A m. kir. államnyomda új vezetője. A Pátia részvényesek közgyűlése. Betűöntőde s gyorsajtógyár Szegeden. Az Athenaeum részvényesek közgyűlése. A legdrágábban elárverezett könyvek. A Nemzeti Múzeum egy szép kézirata. A Carnegie alapította közkönyvtárak. Egy híres francia bélyegmetsző és betűöntő. Adatok a régebbi törökországi cenzuráról.) Jegyzőkönyvek és egyéb hivatalos közlemények. (A Könyvnyomdászok Szakköre pályázata. Szakbizottsági ülés jegyzőkönyve 1909. évi május 24-ikéről. Az Országos Iparművészeti Iskola s a Könyvnyomdászok Szakköre által közösen létesített Nyomdászati Tanműhely első évi jelentése. Választmányi ülés jegyzőkönyve 1909. évi április hó 23-ikéről. Birálati jelentés a Grafikai

Szemle áprilisi füzetének mellékleteiről. Pénztári kimutatás 1909 április haváról. Tagsági forgalom 1909. évi április hónapban. Kedvezményes színház- s furdóutalványok. Főhívás a Kör vidéken dolgozó tagjaihoz. A tag szórakoztatása körhelyiségünkben. A tavalyi Grafikai Szemle bekötési táblája. Kondícióbeli változásoknak bejelentése. Szakkörünk szaktanfolyamainak értesítői. A Grafikai Szemle hírdetések árai. A Magyar Nyomdászok Évkönyve tavalyi kötetének eddig még megmaradt példányai. Hazánk nyomdász-történelmi térképe. Fotográfus kedvezménye tagjainknak stb.) Zubriczky Ferenc tervezte boríték és tíz melléklet (Stalla, Keszler, Appelt, Götz, Virág József, Laupál stb. szakértársaktól).

A Nyomdászati Tanműhely munkáinak kiállítása.

Még nincs egy éve, hogy az állam az Iparművészeti Iskolában grafikai szakosztályt állított fel s immár szemünk elé tárja működése eredményeképp az 1909 május 16-án megnyílt kiállításában növendékeinek munkálkodását.

Az előttünk levő gazdag anyagból fogalmat alkotunk arról, mire képes szakértő vezetéssel a kitarító munka. Másrészt a munkák kvalitása tekintetében oly haladásról győződhetünk meg a nyomdaipar művészeti fejlesztése terén, hogy e kis gárda segítségével reméljük nyomdatermékeink gyökeres megreformálását.

Nem a rövid impresszió szemüvegén kell néznünk a kiállítást, hanem az egész anyag figyelmes szemlélésére kell elmélyednünk, s látni fogjuk azt a nagyszerű evolúciót, mely az egész anyagból kisugárzik, mely birokra kél jelen nyomdatermékeink ezerféle bottalásaival s felrészni és a haladás útjára terelni igyekszik az ötvenéves sablonokkal dolgozó nyomdásztechnikát, hogy a fejlődő ízlésnek megfelelő modern munkát produkáljon.

A nyomdászok kara eddig is bizonyos fokú intelligenciára tett szert a könyvekkel való folytonos foglalkozás révén. De szakszerű vezetésre van szüksége, hogy szunnyadó erőt érvényesíthesse.

Az állam égető szükségnek tett eleget, mikor *Fittler Kamillnak*, az Iparművészeti Iskola igazgatójának tanácsára a nyomdai szakosztályt felállította.

A nyomda, mely termékei útján behatol a társadalom minden rétegébe: átszövi egész életünket, a bölcsőtől a sírig, születési levél, iskolai bizonyítvány, könyv, halotti levél alakjában.

Kézenfekvő dolog volt tehát, hogy az irányban kell nagyobb művészi tevékenységet kifejteni, hol legközelebb férhetünk a társadalom — mint összesség — lelkehez, önként kínálkozván a fogékony emberanyag.

Csak végig kell néznünk nyomdatermékeinken, önkéntelenül eszünkbe jut a szakécskönyv, hol minden ételnek megvan a százados jó receptje, s bizony el-

romlik az étel, ha avatatlan kezekkel másféle keveréket próbálunk alkalmazni.

De legyünk igazságosak. Egyes művészeknek s az Iparművészeti Társulat tevékenységét — egy-egy pályázati hirdetés alakjában — méltányolnunk kell e téren. Azonban úgy egyes ember, valamint az Iparművészeti Társulat, melynek sokféle az iparművészeti elfoglaltsága, nem fejthet ki oly intenzív tevékenységet, amit ez a hatalmas szak megkíván; ezért a grafikai osztály szükségessége.

Az arány- és színérzk fejlesztése a grafikában a fő irányelve a szakosztálynak, mely a helyes síkbeosztásban, betű és klisé összhangra vezetésében és a modern művészi felfogásban leli csúcspontját.

Minden művészet a helyes vagy helytelen térkitöltésben nyeri művészi szép, vagy izléstelen formáját, főleg a grafikában a nyomdászati terén, hol adott téren síkban kell mozognia a térkitöltésnek, melyet síkbeosztás művészetének nevezhetünk.

És méltán, mert valamint az építőművészetnél az adott téglák tudatos és tervszerű egymás mellé s fölé rakásából keletkezik az érzelmes szép beosztás, mint a tér háromféle irányban a szerinti, mikképpen tudja a tér háromféle irányban a szerinti, ép úgy művészet a grafikában a szedés-kitöltés, ép úgy művészet a grafikában a szedés-kitöltésnek síkban történő, tervszerű, hatásában kiszámított, művészi elvek szerinti elrendezése.

Hogy a szakosztály célul kitűzött feladataiba mélyebb pillantást vehessünk, közlöm a tanításnál követett vezéreiket.

Ezek: rajzgyakorlatok, betűvetés, színtanulmányok, gyakorlati feladatok megoldása.

Elemi rajzgyakorlatok a szemmérték fejlesztésére s ezzel kapcsolatosan kézügyesítő gyakorlatok vázlatkészítés elsajátítására. Kezdet a vonal osztása: felezése, három, négy stb. részre bontása, mely a kijelölt elemekből kombinációra nyújt alkalmat. Síkformák arányainak megismerése. Különböző arányú derékszögű idomok viszonyainak keresése és le-

rajzolása. Előgyakorlatok a szedéstestek elhelyezésére. Két, három stb. síkforma egymáshoz viszonyának megfigyelése.

Nyomdászati síkformák tudatos elrendezése.

Két síkformával való gyakorlat.

Az adott papírformátumba illő, helyes arányú szedéstestnek megkeresése és az adott szedéstesthez a papírformák választása.

Több síkformával való gyakorlat, ezzel kapcsolatban különböző foltú és különböző technikájú klisék elhelyezése a szöveg közt, illetve azzal egy lapon és a szemközti oldalak egysége.

Betűvetés stíláriális érzék fejlesztésére, továbbá a típusok kiválasztása- és sorcsoportok alkotására való képesség elsajátítása.

Bevezetés az ornamentikába a stílusérzés növelésére.

Szintanulmányok a szedők és nyomók számára külön-külön.

A színek egymáshoz való viselkedésének művészi és optikai esélye.

Végül az egész anyagot átölelő gyakorlati feladatok megoldása.

A festék kémiája, a géptan és a gyakorlati feladatok erősebb felölelése a jövő félév tananyaga.

A szakosztály vezetője: Czákó Elemér dr., segítő társai: Helbing Ferenc, Muhics Sándor iparművészek és Györgyi Dénes építész.

Szükség volt a fennebb vázolt tanterv megismerésére, hogy a maga egészében tudjuk látni az anyagot, mert annak tendenciáját csak egységes hatásában vagyunk képesek átlátni.

A laikusnak érthető, kitűnő példa gyanánt szolgálhat ez a kiállítás arra nézve, hogy a nyomda tevékenysége nem pusztán a holt gép munkája, melynek az ember alárendelt mozgatója, hanem az csak eszköz a gondolkodó, öntudatos ember kezében.

A kiállítás anyagát véve bonckés alá, a nyomda elemeiről külön-külön nem szólhatunk — ez a tanítás keretébe való —, s különben is egyik elem a másikkal annyira kiegészítő része, hogy önmagában szétfolyó részletképet ad, tehát a taglalás itt csak összefüggő dolgokra vonatkozhatik.

A tananyag a kiállításban példákkal illusztrálva előttünk áll.

A vonalnak mint a legegyszerűbb nyomdaelemnek felhasználása a kiállított példákban talán a legélénkebben karakterizálja a nyomdának a mesterségből való kiemelkedését.

Látjuk, hogy a vonal osztása, elhelyezése, vékonyabb-vastagabb alkalmazása mint válik dekoratív elemmé a grafikában, melynek hatása kiszámított és tudatos.

Példakép Koronghi Lipich Elek »Finnek és a finn művészet« című művének grafikai beosztását vizsgáljuk.

Az egyszerű sorok közé helyezett színes vonalak pompás dekoratív hatása kellemesen érinti a szemlélőt, a nélkül, hogy a vonalerdő uralkodó elemmé válna a szöveg fölött, sőt a szöveget tartalmának megfelelőleg kiemeli. Az oldalszámolás szükségszerűsége kitűnően van belekomponálva a szöveg egységébe.

A vonalak sokféleképp elhelyezhetősége szempontjából a grafikai megoldások egész sorozatát tanulmányozhatjuk a kiállításban levelezőlapokon, számlákon stb., és látjuk mily meglepő hatásokat tud létrehozni az egyszerű elemek ügyes elrendezése derék-szögű idomokkal kombinálva.

A vonal művészi elrendezése s a megfelelő szedéstestnek ezzel összhangba való hozása tekintetében szép példa a levelezőlap megreformálása. Összehasonlítás céljából ki van állítva a közhasználatban levő forma, melyből a modern grafika elveinek megfelelőleg készültek a tervek. Míg a forgalomban levő levelezőlapnál korona és bélyeg széttesnek és semmiképpen sincsenek harmóniában a lapon levő vonalakkal, addig az osztály terveinél — akármelyiket nézzük is — a vonalak vastagabbá tétele, céljához mért beosztása, korona és bélyeg egy grafikai egység képét mutatják. Hasonló példákkal találkozunk a számlakönyvek és meghívók terveinél.

A szedéstestek papírformátumhoz mért elhelyezése s a különböző foltú és technikájú kliséknek a szövegbe való beállítás, valamint ehhez a megfelelő betűtípus kiválasztása már próbára teszi a nyomdász képességeit. Ezt a munkát tudás és alapos tanulmányozás nélkül elképzelnünk sem lehet, mert ha a hosszú gyakorlat fejleszt is bizonyos mérvű egységes látóképességet és dekoratív érzéket, az a legtöbb esetben sablonokban fog mozogni és sohasem, vagy csak a legtrikább esetben emelkedik a tudatos működés magaslatára. Itt lép előtérbe a szakoktatás, mely egyedül van hivatva és tudhat eredményeket létrehozni.

Találunk a kiállításban példát quantum satis, mely a fenti érvek igazságát ríktó képben mutatja.

Figyeljük meg a Szanin könyvcímlapot. A papírformátumba sehogysem illenek a betűk, bár a vastag betűk jól vannak megválasztva, azok zsufoltsága bizonyos szorongó érzést vált ki belőlünk. Pedig a segítség igen egyszerű. Miután a papírforma nagy a betűkhöz képest, a betűk egymástól nagyobb távolságra már meghozza az óhajtott eredményt. Hogy e lap egész beosztása rossz, kitűnik a nyomatékos és vékonyabb betűk egymáshoz viszonyából, valamint a disztó testnek ezekhez való helytelen megválasztásából, melyek sehogysem tudnak beleilleszkedni a lap egységébe.

Steinbach Gábor reklámlapja az izléstelenségek egész sorozatát mutatja. Mellette látjuk a helyesebb megoldást a szakosztály növendékének tervében. Ezen reklámlapon van egy épület-klisé s ennek tetejébe — tekintet nélkül a klisé technikájára — egészen elűtő betűtípusban a kigyóvonalban elhelyezett név, melynek első része még némi nyugvópontot talál az épület tetején, de a keresztnév lezuhanni készül két emelet magasságból az alant tetszés szerint elhelyezett kiténtetési érmekre.

Itt tökéletesen a feje tetejére van állítva minden logika s jó ízlés. Ilyféle nyomtatványokkal lépten-nyomon találkozunk hazánkban, itt kell segítségül jönnie az osztály működésének, — s jön is, mert ha a leglaikusabb ember nézi is egymás mellett a használt és megjavított lapot, lehetetlen, hogy a használtnak láttára jó ízlésében meg ne legyen sértve.

Berthold H. reklámlapja, hol a külső keretkezés az egész betűsorozatot lenyomja és vaskapocsként tartja, és H. Helm izléstelen reklámlapja izléses megoldást nyernek az osztály növendékeinek terveiben.

A klisék szövegbe való beállítás — különösen, ha színesek azok — igen körültekintő és éles megfigyelő képességet igényel.

Fametszetű, rézmetszetű, horganymaratású stb. klisék mind más és más hatásúak, más foltot adnak, tehát ennek megfelelőleg kell kiválasztani a betűtípust, nehogy a klisé a szöveget elnyomja; viszont a betűnek sem szabad a klisé hatástalanná tennie, hanem stílus-

sukban egyformáknak kell lenniök, úgy hogy klisé és sorcsoportok mint egymást kiegészítő dekoratív foltok, egységes képként jelentkezzenek. Érdekes példa a könyvcím történetét, illetve fejlődését tárgyaló tanulmány, mely egyúttal a klisé helyes beállítási módjait mutatja.

A betűvetést is felvette programjába a szakosztály és helyesen.

A betű — mint dekoratív elem — fő szerepet játszik a nyomdászatban, melynek kedvéért és kiemelésére szolgálnak a többi elemek, tehát a betűnek kell mindig úrnak maradnia a lapon és ha a díszítés túlnyomó is azon, azt az érzést kell, hogy belőlünk kiváltsa, mintha egy embert látunk virágos kert közepén.

Nem közömbös tehát, sőt parancsoló szükség a betűnek és minden tulajdonságainak alapos megismerése, mert hisz azok izléses elrendezése adja meg a lapnak karakterét.

»Pater noster...« kezdetű imalapot szemlélve, felölik annak gyönyörű megjelenési formája, mely a betűnek mint dekoráló foltnak tudatos beállításából létesíti azt a megnyugtató impressziót, mely ebből a sorcsoportozatból szépérzékeinkre oly kellemesen hat. A színes iniciálék alkalmazásának, a betűk monoton komorságát enyhítő, kiszámított hatása a lap szépségét csak emeli.

Az ornamentika játsza a nyomdászatban azt a kedves szerepet, mely hivatva van bennünk a jó érzést mindjárt a könyv kezünkbe vételénél felkeltetni, s ha belemerültünk az olvasásba, elfáradt elménknek oly jól esik egy-egy ily oázison megpihennie.

Minden művészet alapját a természetben birja, ép úgy a nyomdászat sem zárkozhatik el a természettől, ornamentikai elemeit a természetből veszi s a maga sajátos stílusához átformálja.

Egy rózsaszál, egy tölgylevél, egy elejtett száraz ág miként alakítható — stilizálás útján — nyomdai díszítő elemmé: a kiállítási példák szépen illusztrálják.

Vagyis stílusosnak kell itt lennie a díszítő elemnek, hogy a többivel összhangban legyen.

»Magyar nemzet története« könyvcímnap, »Esti eldöntött dalnokok« megoldásokban mutatják be a díszítő összhangzatos alkalmazását.

Van itt egy érdekes jelenség a »Miénk« kiállításai meghívójánál, hol a természet belejátszik az ornamentika feldolgozásába.

Az egyszerűen beállított megszáradt tölgylevél tökéletesen megfelel a nyomda karakterének s fokozza a különben is igen szép grafikus megoldás hatását.

Itt lesz helyén való szólanunk a béléspapírosról is, melyből gazdag anyag látható a kiállításban.

Virágdíszek, pávaszemek stb. fölhasználásából eredő hatásoknak egész sorozatában gyönyörködhetünk.

Rendkívül kedves az Iparművészeti Múzeumban japán bőrmunkákon előforduló halfejek mint díszítő elemnek fölhasználása a béléspapíron.

Végül említünk a színtanulmányokra, melyek az előbb áttért béléspapíroknál is fontos szerepet töltenek be.

Ez a nyomdászoknak a tengeri kígyója, hol már többé sem »rutin«-nal, sem gyakorlattal nem boldogulhatnak, mert itt hosszú tanulmányokra és kifejtett színérzékre van szükség.

Jobb is volna, ha színes nyomdatermékeinkről e tekintetben nem beszélnek, mert a színek egymáshoz való viselkedésének s helyén való fölhasználásának biztos tudatában kell lennie a vele dolgozóknak, s még a tanult, gyakorlott embernél is előfordulhat a

színek helytelen alkalmazása, minthogy a színérzék csak bizonyos fokig fejleszhető.

Vizsgáljuk Falus Eleknek Kiss József költeményeihez készült illusztrációját.

Láttam a művész rajzait eredetiben, s mondhatom, hogy a pompás, angol hatások alatt készült rajzokra színesen nyomtatva rá sem lehet ismerni.

A gondolomszerű színeknek egymáshoz illesztése szétrobbantja az egységes hatásra törekvő ornamentikát, rákiabál a nyugodtan folyó betűkre, s úgy hat a betű és ornamentika, mint két különböző individuum, mely együtt érvényesülni nem tud.

Undi Mariska festőművész nő mesekönyv-illusztrációja, a színek nem helyén való alkalmazásával, hasonlóképpen van tönkretéve.

Alig találunk hazánkban helyes színben nyomtatott plakátot, mely nem a művész hibája sokszor, de legfőbb esetben a nyomdái.

Mily pompások színhatásukban a Radisics Jenő múzeumi igazgató által Londonból hozott plakátok, melyek szépségüket nagyrészt a precízül kivitt nyomtatásnak köszönhetik.

De nem szabad azért okolnunk a nyomdát egészen, mert ebben az esetben a szakoktatást mi sem pótolhatja.

A színtanulmányok, szöveggel magyarázva, láthatók a kiállításban.

A színek egymáshoz való viselkedésének illusztrálására példaképpen fölhozom a kiállított három egyforma alapszínű sárgás lapon az alapszínnek más színben való föltünését, ha azokra két kék, lila stb. színű függőleges vonalat közel egymáshoz vonunk s a közül eső alapszín vizsgálatát. Itt már az optika játszik közre a nyomdászatban.

Fontos szerepe van még a kiegészítő színek alkalmazásának s a festék kémiajának.

Főbb vonásokban tárgyaltam a kiállítás anyagát, hogy világot vessek arra, mily fontos szerep vár a nyomdászatra a művészi grafika terén, s talán sikerült azt egy folyton haladó iparművészeti ág gyanánt föltüntetnem.

A kiállítás egészét tekintve látjuk, hogy belemarkol az a való élet folyamatába, példáit az életből veszi s igyekszik a legmesszebb menő figyelmességgel minden nyomdai tevékenységet fölelelni, melyet kiállításban meghívó, iskolai bizonyítvány, reklámlap, számla, levélpapír stb. terveiben javítva bemutat.

És áttérve a lüktető vénát, mely ennek az egész tevékenységnek mozgató eleme, igazságként szűrhetjük le, hogy a nyomdai működési kör, hol a gép munkájához annyira hozzájárul az emberi elme tevékenysége, már több mint mesterség: iparművészet az.

Hogy pedig ez is, mint a művészetek általában, városok specialitása ne maradjon, — abban az állam, miután művészeti politikájába felvette e szak fejlesztését, élénk részt vehet az államnyomda útján, s beviheti a jobb izlést a legkisebb községbe is B. tabella, közösi bizonyítványok... stb. alakjában.

Az osztály kifejezett tanterve az előkészítés volt, kiállításában megmutatta az irányt, melyen haladnia kell s ha elvei keresztülvitelében segítő társul szegődnek a nyomdák is hozzá, akkor hazánkban egy év-tized múltán egyetlen nagyobb nyomdában sem fog hiányzani a művészeti vezető s csak egy tűnik el onnét, a művésziellen nyomtatvány.

Tantossy József dr.

Nyomtatványkiállítás és fölolvadás Temesvárott.

A Könyvnyomdászok Szakköre temesvári tagcsoportja husvét vasárnapján szakelőadásokkal egybekötött nyomtatványkiállítást rendezett, amelynek anyagát ottani buzgó adminisztrátorunk, *Wittmann Ágoston* szaktárs gyűjtötte össze sok fáradsággal és a maga költségén. A gyűjtemény több mint száz cégtől származó körülbelül kétezer darabot foglalt magában; voltak köztük díszes mintakönyvek, mintalapok, árjegyzékek, nyomtatási és festékminták, klisék s klisémutatványok, óriási színes falitáblák, emlékkönyvek és jubileumi füzetek, valamint szakfüzetek meg -könyvek is, vésési meg préselési minták, dobozgyári stb. munkák, ezenkívül eredeti betűtípusok ólomból, sárgarézről, alumíniumból, acél-alumíniumból, ferrofém-ből, lénia-alapzat, szedőgépekhez való matricák s a szedőöntő-gépeken készült sorok s egyes betűk.

A Könyvnyomdászok Szakköre budapesti központja képviselőjében megjelentek: *Tanay József* elnök és *Augenfeld Miksa* alelnök, valamint rajtuk kívül még *Künsztler Jenő* szaktárs is, a budafoki Lorilleux-féle nemrégiben fölépült nyomdai festékgyár képviselője.

A temesvári nyomdászok már korán reggel megkezdte gyülekezését a Szakegyesület termeiben, s amikor 9 órakor a budapesti vendégek megérkeztek, a temesvári *Typographia dalegyesület* szabatosan előadott dallal üdvözölte őket. Ezután *Lang Simon* szaktárs, a Szakkör temesvári tagcsoportjának ügyvivője nyitotta meg rövid, de annál lelkesebb szavakkal az összejevetelt. *Tanay József* szaktárs ezután átvéve az elnöklést, szép szavakkal serkentette a temesvári szaktársakat a továbbfejlődésre, hogy ezáltal egyrészt Temesvár nyomdászátát még magasabb színvonalra emeljék, másrészt pedig a saját egzisztenciájukat a gazdasági szervezkedéssel párhuzamosan biztosabb alapokra helyezked. E nagy hatású bevezető beszéd után *Augenfeld Miksa* szaktárs tartotta meg előadását »A modern technika a könyvnyomtatásban« címen. A bizonyítékok egész seregével

igazolta, hogy a modern technika vívmányai a könyvnyomtatás tulajdonképpeni lényegén nem változtattak semmit. Az még ma is azokon az alapokon van fölépülve, amelyeket Gutenberg mesterünk annak idején lefektetett. Majd a nyomdászok sokféle ágazatát sorra véve, behatóan foglalkozott a rokon szakokkal is, mint például a litográfiával, a fotomechanikai sokszorosító eljárásokkal stb. A szedőgépeket illetően előadó fejtegette, hogy azok nagy elterjedtségük mellett sem képesek a kézi szedést egészen kiszorítani; előnyeik nem állanak kellő arányban magas beszerzési árukkal. A huszadik század vívmánya a színes nyomtatás, amely lehetővé teszi a festőművészek műveinek gyors és olcsó reprodukálását. A magas színvonalú előadást a jelenlévők nagy tetszéssel fogadták.

Künsztler Jenő szaktárs a háromszínes nyomtatásról mondott el ezután figyelemre méltó dolgokat. Majd *Augenfeld* szaktárs állott ismét a pódiumra, fölolvassa a Szakkör bíráló bizottságának jegyzőkönyvét, mely szerint a levélfejpályázat tíz-tíz koronás pályadíjaira *Todorescu Vazul* szedő és *Noványi Vilmos* gépmester szaktársunk munkája a legérdemesebb.

Wittmann Ágoston szaktárs, aki — mint már említettük — a kiállításnak derék rendezője volt, ismertette ezután a kiállított nyomtatványokat és egyéb tárgyakat, bőszéges fölvilágosítással szolgálva az érdeklődő s kérdezősködő szaktársoknak és vendégeknek.

A tárgysorozat ezzel ki volt merítve. *Tanay* elnök szép beszéd kíséretében, mellyel a Szakkör zászlaja alatt való tömörülésre hívta föl a temesvári szaktársakat: berekesztette az ülést. A *Typographia* daloskőr *Dworacsek* szaktárs vezetésével elénekelték még a munkás-indulót, s ezzel a szép ünnep véget ért.

Estére kelve, a temesvári *Typographia* daloskőr, a Szakegyesület házi zenekara és a Gutenberg Műkedvelők Köre közreműködésével kedélyes estély volt, amelyen *Gabriel*, *Tanay*, *Augenfeld* és *Lang Simon* szaktársak mondtak lelkes s magvas fölköszöntőket.

Miképpen tisztogathatjuk legjobban a rézléniát?

Ugyane címen jelent már meg több értekezés a rézlénia tisztításának kényes kérdéséről. Kötelességet vélek teljesíteni szaktársaimmal szemben, ha e tárgyban tett kísérletezéseimről és az elért eredményről egyetmást elmondok; hasznát vehetik annak mind a táblázatszedő szaktársak, mind a nyomdatulajdonosok.

Tudjuk, hogy a rézlénia többszörös használat után nemcsak hogy az ujkori színt veszti el, hanem a szignatúrán alul lúgkőlerakódás, fölül pedig — bármilyen gondos formamosás esetében is — a festék meg a maróvíz összetalálkozása következtében bizonyos kemény, feketés pizsok képződik rajta, mely annál inkább vastagszik, mentől többet használjuk a léniát; de nemcsak az alját és az ürtöltő-magasság fölötti részeket keresi meg a pizsok, hanem a lénia végeit is. Hogy azután az ilyen léniákkal való dolgozás milyen kellemetlenséggel jár, azt csak az tudja, aki gondot fordít arra, hogy például tabellánál a koronás és filléres rovatok ne üssenek széjjelebb a fejen, mint aminő a felette kiszámított rovatnak a bő-

sége, szóval, hogy a táblázat feje egyezzen a lábbal. Én eddig a régi szokás szerint, szárazon kapartattam a léniát, de ez egyrészt hosszadalmas munka, másrészt meg azért sem jó, mert az egészségre ártalmas, s a léniát nagyon könnyen megsértheti az ember.

Érdekes és véletlen fölfedezésre jutottam a télen, s ezzel körülbelül olyan önérzet töltött el, mintha föltaláltam volna a füstnélküli puskaport. Közlöm szaktársaimmal a dolgot, csak azért, hogy gondolkozzanak rajta azok, akiket más egyéb is érdekel, nemcsak a lóverseny meg a ramsli: hogy hányféle alkalom kínálkozik az életben az okulás meg a tapasztalat érvényesítésére. Ugyanis egy este lefekvés előtt limonádét ittam, s a kifacsart citromot valamelyik gyermekem pajkosságából az asztalon levő vizes kancsóba dobta; reggelre a citromos víz a kancsó belső falán levő barnás mészkő-lerakódást, melyet a gondos és gyakori forralt vízzel való súrolás nem volt képes eltávolítani, eltüntette. Próbát tettem ilyenformán a nyomdában a rézléniával; hozattam húsz fillérért citrom-

savat, pohárban föloldottam, a léniaikat egy bádoggépsibe úgy helyeztem el, hogy közbe a két szélén cicerós quadratumot raktam, azért, hogy az oldat arányosan érjen minden léniaát; az oldatot ráöntve, még annyi vizet öntöttem rá, hogy a léniaát elfödte. Két-három óra mulva olyanforma tisztaságot nyert a lénia, mint a Drahos János szaktársam által leírt sósavval való tisztítás után, vagy tán jóval különbet is, mert szőrkefével nem kellett súrolni, hanem csak egyszerűen rongydarabbal letörülni a föloldott piszkot.

Ez az eljárás is, meg a Drahos szaktársamé is helyes lehet például olyan helyen, ahol a szedő csak arra az egy kiszedendő tabelláris munkára készíti elő az anyagot, melyet kézhez kapott, de nem állhatja meg a helyét olyan nyomdában — sem a vidéken, sem a fővárosban — ahol a táblázatos munkák egész sorozata vonul föl napról-napra. Mert ilyen nyomdákban az összes lénia-mennyiség, legyen az több vagy kevesebb, egyenletesen tiszta kell hogy legyen, mert ha a léniaíknak csak egyike-másika tiszta: még sokkal rosszabb, mint ha mind piszkos volna, mert az utóbbi esetben legalább tudja az a szedő, hogy hol és miképpen segítsen kartondarabakkal a bajon.

Egy vegyészeti tanár ajánlása következtében mi *tömény kénsavat* használtunk a napokban rézlénia-tisztításhoz. Az eredmény bámulatos s fölülmúlt mint eddig ajánlott és megpróbált eljárást. Cserépen porcellán- vagy zománcozott tálba öntünk egy liter vízhez körülbelül egy deci kénsavat, olyformán, hogy lehetőz távol állunk az edénytől, s magasra tartva az üveget, lassan csurgatjuk a kénsavat, nehogy a szemünkbe freccsenjen; majd fölkarvarjuk az egészet,

mire a víz langyossá lesz. Megjegyzem, hogy a vízhez öntendő a sav, s nem a savhoz a víz, mert ez veszedelmes következményekkel járhatna. Az előkészített lénia-mennyiségből az edénybe teszünk — közelről és egyenkint, nehogy a lénia zuhanjon — tíz-húsz darabot, s egy kis fadarabka segítségével (puszta kézzel is lehet, csak arra kell nagyon vigyáznunk, hogy valami sérülés vagy bőrrepedés ne legyen a kezünkön) mindjárt ki is emeljük belőle; vízes tálba téve, valaki a mellénk rendelt személyzet közül megöblögetés után száraz ruhával letörli az egyes rézléniaikat. A dolog olyan gyorsan megy, hogy akár hat-nyolc törölgető fiúval vagy szaktársal együttesen dolgozhatik az, aki a léniaikat a folyadékba rakosgatja meg onnan kiszedegeti, mert a kiszedegetést illetőleg nem kell semmit sem várunk; amint egy akármennyire is piszkos léniaát beledobtunk a folyadékba, abban a pillanatban pezsege, szennyes hab képében jön a fölszínre a piszkos, s a lénia máris tökéletesen tiszta. Én az első délelőtt, a kezdet kezdetén, négy óra alatt 659 darab 28—60 ciceró hosszú léniaát tisztítottam meg, s megolvastam, helyre is raktam, amíg a törölgetéssel végeztek. Az egész anyag csak húsz fillérbe került. Kisebb darabokkal sokkal gyorsabban megy a munka, mert nem foglalnak el olyan nagy helyet. A nonpareilletől textusig terjedő apró darabkákat pedig egyszerre szórtam bele a folyadékba, fadarabkával egyet mozdítottam rajtuk, s újra kimarékoltam őket. A léniaák olyan szép tiszták meg fényesek, mintha most kerültek volna ki az öntőből. Szinte gyönyörűség őket nézni. A rezet magát a kénsav nem támadta meg.

Szabó Imre.

Az új betűk fényének káros hatása a szemünkre.

Az emberi életben a szem a fő. Lehet valaki sánta, púpos, süketnéma, eglábú vagy egykezű: még mindig könnyebben boldogul munkájában, mint az, aki világtalan, mert ennek nehéz, kínos, vagy egyáltalán lehetetlen valamely kenyérkereső foglalkozást üznie.

Nálunk nyomdászoknál talán a legjobbban van megérettelve a szem, annnyival is inkább, mivel nemcsak hogy éles, hanem egyúttal gyors látásra is szükségünk van. Az éles és gyors látás együtt jár, mert ahova pillantunk: egy időben, egyszerre kell hogy meglássuk mindazt, amire tulajdonképpen szükségünk van. A kézirat olvasása után például szemünk a szekrény megfelelő rekeszére irányul, onnét a betűre, illetőleg a betű szignaturájára. Ekkor még mindig nincs meg az, amit óhajtottunk, mivel a betű nem minden alkalommal kerül úgy az ujjaink közé, mint kellene, hanem sok esetben még a tapintó érzékünkre is szükségünk van, vagyis kitapintva a szignaturát, a kellő helyzetbe hozzuk a betűt, s úgy tesszük bele a sorjázóba. Régi szabály ugyan, hogy szedés közben a szemünkkel kell keresnünk a szignaturát, s nem az ujjainkkal, de e szabály absolute pontos betartásáról csak ott lehet szó, ahol teljesen kielégítő a világítás.

De most nem arról akarok szólni, hogy miképpen kerül a betű a sorjázóba, hanem arról, hogy a most szétében használt új betűk vakító fénye ellenében miképpen védekezzünk, ha azt akarjuk, hogy szemünk világát megóvjuk s idő előtt el ne veszítsük. Köztudomású dolog, hogy lassankint már letűnik az az idő, amikor még sok helyt — például a napi

lapoknál — tíz-tizenöt esztendeig is elhasználták a betűt, mire ismét az olvasztóba került. Ma már nem így áll a dolog. Különösen ott nem, ahol a gépszedés elhódította a kézi szedés terrénumát. Ilyen helyeken már egytlen egyszeri nyomtatás után visszavándorol az új betű az olvasztóba. És mivel mindig újak a betűk: fényesek, ami szemünkre nézve nagyon káros.

Ákárki is tapasztalhatta már közülünk, hogy ha új betűvel dolgozunk, pláne rossz világítás mellett: egy-kettőre elfárad a szemünk. Némely embernél kínzó főfájás lép föl ilyenkor, s maga sem tudja az okát, míg csak valamely szemorvos föl nem világosítja.

Nézzünk csak széjjel az olyan nyomdákban, ahol a Monotype-rendszerű gép által öntött betűket hétről-hétre, évről-évre korrigálják a szedők: hányat látunk közülök szemüveggel és hányat a nélkül dolgozni. Kétségtelen dolog, hogy az új betűkkel való huzamos munkálkodás megrontja a szemet. Inasainknak sabb munkálkodás megrentja a szemet. Vajjon mi lesz javarésze is már szemüveget visel. Vajjon mi lesz velünk tízenöt-húsz év mulva, ha nem segítünk a bajon?

De mi lehetne a segítés módja? Annyi bizonyos, hogy a segítés abban állana, hogy a betűket sötétebb színűre kellene csinálni és a fényüket valami módon elvenni. De miként lehetne ezt elérni? Talán valami újabb fémhővezetővel, vagy bizonyos gőzökkel?

Ez meglehetősen fogas kérdésnek látszik, de talán sikerül a megoldása. Mindenesetre áldásos eredmény volna, ha egy ily jelentéktelennek látszó ujtítás révén megszabadulnánk az idő előtti megvakulásnak fenyegető veszedelmétől.

Drahos János.

Ujság- és könyv-illusztrálás Magyarországon.

Könyveknek, újságoknak mindenkoron az illusztráció volt a legfő vonzó erejük. Különösen a könnyebb fajta olvasmányoknál áll elő annak a szüksége, hogy a szöveg és az illusztráció fölváltva gyönyörködtessék az olvasót. Éppen ezért az élclapokat ma már el sem igen tudnók képzelni az illusztráció egy népszerű fajtája: a karrikatura nélkül. Annyira jutottunk már e

érzi magát a »természethű« autotípiák sokasága által. A hivatásos illusztrátoroknak pedig — hogy megélhessenek — az élclapokhoz s a jobb ízlésű közönség számára hébe-korban készülő könyvkiadványokhoz kellett menekülniök. Egyéb munkájuk alig akad.

Pedig elég szép számmal volt és van olyan istenáldotta tehetséggel fölrüházott művésznök, aki az

tekintetben, hogy az élclapok kiadására irányuló vállalkozásoknál a súlypontot mindig a jó karrikaturista-gárda biztosítása és a laphoz való lekötése képezi.

Az autotípiák föltalálása rettenetes rést ütött az illusztrátorok munkakörén. A szép tollrajzos fototípiák és fametszetek helyén művésziellen, hideg autotípiák terpeszkednek most képes lapjainkban. S az átlagos közönség ezt túri, sőt kedvvel fogadja, mert nincsen érzéke a művészethez, s a régi rajzokért kárpótolva

illusztrálás dolgában is jó hírnevet szerzett nemcsak minálunk, hanem a külföldön is. Hogy csak egy-két példát említsünk: ott van az újabb idők legnagyobb illusztrátora, a nemrégiben elhunyt *Zichy Mihály*, Arany János, Madách, Lermontov és Byron hív tolmácsa, aki mindenkoron föltétlen hatalommal uralkodott az eléje tett papiroslap fölött. Ott van szomorú véget ért nagy karrikaturistánk, *Faragó József*, aki egy időben a müncheni *Fliegende Blätter*nek s a new-

yorki Pucknek volt a szerződtetett illusztrátora. Ott találjuk a külföldön is nevet szerzett illusztrátorok sorában *Jankó Jánost*, *Liezen-Mayert*, *Wagner Sándort*, s ha a nevesebb külföldi képes lapoknak, a *Graphic*-nak, *Rire*-nek, *Assiette au Beurre*-nek, *Fliegende Blätter*nek egy-egy évfolyamát átlapozzuk, sűrűn

kollektíve csak egyetlen munka illusztrálásában vettek eddigéle részt. Ez az »Osztrák-magyar monarchia frásban és képben« című díszmű, amelynek pusztán a magyar része nem kevesebb mint ezerhatszáz képet foglalt magában. Részt vett az illusztrálásában az egész akkori festői gárda, köztük *Munkácsy Mihály*

akadunk magyar névre az illusztrátori aláírások közt. Az illusztrátori működést legfőbb művésziünk csak afféle mellékes dolognak tekintik, pedig kétségtelen dolog, hogy ez a pálya is utat nyithat a halhatatlansághoz. A francia *Doré Gusztáv* neve legfőképpen az illusztráció révén lett világszerte ismertté, és a mi *Zichy Mihályunk* is jóformán csak remek illusztrációinak köszönhetette, hogy tulajdon földijeit megismerték. A magyar művészek nagyobb számban, úgyszólván

Fesztly Árpád, *Neogrády Antal*, *Vastagh György*, *Roskovics Ignác*, *Háry Gyula*, *Pataký László*, *Goró Lajos*, *Kinnach László*, *Mühlbeck*, *Dörre*, *Cserna* stb. A rajzok nagy részét márciusban elhunyt fametszőművésziünk, *Morelli Gusztáv* metszette fába, köztük sokat fakszimile-modorban, vagyis a rajzoló vonásainak pontos visszaadásával, úgy hogy sok helyt érdekes összehasonlítást tehetünk az illusztrálásra vállalkozott művészek kifejezési módját stb. illetőleg.

Mert a kifejezési mód, a vonalnyelv minden művésznél más és más. Akárcsak az objektum fölfogása.

Vegyük csak sorra néhány illusztrátort, még pedig azok közül, akik a legnépszerűbb műfajt, a karikatúrát művelik, s ennél fogva a leginkább ismertek.

A már elhalt öreg *Jankó János*é köztük az elsőség, akit nem hiába tartanak a német *Menzel* után a leg-

hatvanezer rajzot készített, s e rajzok között számtalan van olyan, mely a vidám ábrázolás elsőrangú mestereinél is számot tehetne. Jankóból kitűnő genrefestő válhatott volna, ha az élet gondjai ki nem csavarják kezéből az ecsetet, s rajzont nem nyomnak belé.

Néhai derék *Jankó János*nak legkomolyabb versenytársa és méltó utódja *Garay Ákos*, kinek néhány jel-

termékenyebb rajzolóinak. Egy-két európai színvonalon álló és a mellett szig magyaros élclapunk jórészt neki köszönheti népszerűsége megalapítását. Szana Tamás ezt írja róla: »Irodalmunkban csaknem minden élclapnak Jankó János volt a keresztapja, a legszorgalmasabb munkatársa. Tehetsége gyakran a legellentétebb irányú vállalatokat szolgálta. A kormánypárti Borsszem Jankó ép úgy igénybe vette munkásságát, mint az ellenzéki eszmék mellett harcoló Bolond Istók. Jankó János az utóbbi harminc év alatt mintegy

lemeztes rajzát mi is bemutatjuk ebben a füzetünkben. (Eredetileg a Kner Izidor kiadta »Simonyi óbest«-ben láttak napvilágot.) Jankónak is, meg néki is a tipikus magyarság hol humoros, hol meg komoly ábrázolásában van a fő ereje. Ebben mind a kettő utólérhetetlen. Garay pusztán csak vonalakkal dolgozik. A tónusokkal, alapnyomatokkal való olcsó hatás keresést is megveti. Sőt úgy látszik a mai értelemben vett modernségnek sem nagy barátja. Dekoratív elemet a régi rajzaiban keveset látunk, s ami van, az is szer-

vesen összefüggő, szinte nélkülözhetetlen része az illusztrációnak. Hogy csak egyetlen példát mondjunk, Borsszem Jankó-beli parasztképein látunk gonddal s nagy tárgyismerettel készült remek suba-díszeket. Ujabb illusztrációin már más irányban nyilatkozik meg a dekoratív érzéke. Még pedig az ügyes folt-elhelyezésben, aminek kitünő példáit láthatjuk e füzetünk 102. és 103. oldalán. Nincsen e rajzokon semmi dekoráló részlet, még az obligát keretvonal is hiányzik róluk (ezt úgysem igen túrnék Garaynak szellős illusztrációi), s mégis határozottan dekoratíve hatnak.

A szomorú véget ért *Faragó József* is a maga jellemzetes karrikaturáival tette közismertté a nevét. Sipuluszszal egyetemben alapítója és első szerkesz-

kor színes alapnyomatok alkalmazásával is megpróbálkoznak. *Linek* ilyen technikával készült első torzképei annak idején országszerte föltűnést keltettek.

Jó karrikaturisták még *Jeney, Kobler Leó és Polgár*. A két első főleg a vonal kultuszát követi, s már eddig is igen tekintélyes munkásságot fejtettek ki.

Sajnos dolog, hogy a művészies számba vehető karrikaturát csak néhány régebbi alapítású, s jóformán kivétel nélkül politikai tendenciájú élclapunk műveli. A Borsszem Jankónak, Bolond Istóknak, Kakas Mártonnak, no meg a régebbi kiadású Ústökösnek évfolyamai e tekintetben meglehetősen művészeti értékűek, s ha a rajzok aktualitása el is múlt: a bennük megjelölt kifejezési mód és tömörked pompás ötlet

tője volt a Kakas Mártonnak, s politikusokat, államférfiakat ábrázoló kitünő torzképei jórészt ebben az élclapban jelentek meg. Rajzainak a biztos jellemzés és gondos technika a sajátossága, s most élő karrikaturistáink jó része az ő modorát igyekszik utánozni.

Linek, Feichs, Bér Dezső egyaránt szorgalmas karrikaturisták. Bravúros, könnyed rajzuk mellett kihasználják a modern illusztráló technikának minden adott esetben lehetséges előnyét. Nagy, sík tónusokat alkalmaznak, pontozottakat és hálózatosakat, sőt oly-

a késő utókor embereit is bizvást gyönyörködtetheti.

Csodálatos azonban, hogy nincsen olyan ártatlan humorú és a mellett művészies élclapunk, mint aminő a müncheni *Fliegende Blätter*. Úgy látszik, az ilyeneknek minálunk nincsen talaja. Annál jobban virágozik azonban a pikáns, helyesebben szólva pornografikus irodalom. Igaz művészetet azonban ne keressünk ennek a fő képviselőjében, a Magyar Figaróban, de még a hipermodern *Fidibuszban* se igen. A többi ilyen irányú lap illusztrálása olyan, mint a tartalma: förtelmes.

A Szakkör kolozsvári tanfolyamának értesítője.

Mikoriban Szakkörünk a maga speciálisan szakbeli tanfolyamait rendezte — 1904-1905 s 1905-1906-ban —, nem mulasztottuk el, hogy e tanfolyamok fő irányító elveit s magát a tanítási anyagot is röviden és szabatosan összefoglaljuk. Tanfolyami értesítőinknek két, összesen huszonnégy füve terjedő kötete volt e munkálkodásunk eredménye, s megvolt bennök minden a tapasztalataink alapján jónak bizonyult útmutatás a vidéki szaktanfolyamok szervezésére és eredményes vezetésére. Szóval: mindent készen adtunk vidéki szaktársaink kezébe, úgy hogy bárhol is rendezhettek volna szaktanfolyamot. Csak ember kellett volna mindenütt a gátra, aki kellő energiával s komolysággal élére tud állani a nagy általános érdekű dolognak.

Kíváncsian vártuk a fejleményeket. Egy kis mozgolódást tapasztaltunk a vidéken, de bizony a legtöbb helyt már embriójukban végük volt a tanfolyamoknak. Csupán Temesvárt meg Kolozsvárt láttunk pozitívabb eredményt. A temesvári szaktanfolyamról még nincs adatunk, s így még nem szólhatunk róla, a kolozsvárit pedig husvétkor zárták le elég jó eredménnyel.

A tanfolyam fő feltétele, a kellő rátermettségű és energikus vezető szakember megvolt Kolozsvárott: *Lengyel Sándor* adminisztrátor olyan buzgósággal fekküdt neki a föladatainak s oly kitarotán munkálkodott, hogy ez maga is már fele-részben biztosította a sikert. S mikor tömérdék küzködés és fáradozás árán kielégítő eredménnyel sikerült befejezni a tanfolyamot: olyan ügyes kis értesítőt állított össze, amely maga is kész dokumentuma az eredménytelen munkának.

A szép kiállítású s tizenhat darab szedési s nyomtatási melléklettel illusztrált értesítőből közöljük a tanfolyam történetét s beosztását ismertető adatokat.

...

Fölösleges munkát végeznénk, ha újból elmondanánk tanfolyamunk megalakulásának részleteit, mert erről az 1906. évi Grafikai Szemle decemberi száma részletesen beszél. S hogy ez a tanfolyam milyen mederben folyt le s mily eredménnyel végződött, világosan megmondja az 1905-1906. évi tanfolyami Értesítő. 1907-1908-ban a tanfolyam leginkább személyi okok miatt szünetelt. Miután a régebbi szakköri adminisztrátor a városból eltávozott, utóda *Lengyel Sándor* 1908. júl. 16-án gyűlést hívott össze, melyen a szakköri tagok elhatározták, hogy a tanfolyamot újból megnyitják. Tanfolyamunk újbóli nyélbeütését szerfölött megkönnyítette az 1906. évi tanfolyam kész felserelése. Miután taneszközünk volt, csupán tanteremre, fűtés-világításra és a személyi kiadásokra kellett gondolnunk. Ez iránt kérvényt nyújtottunk be Kolozsvár város tanácsához, hogy egy tantermet fűtéssel és világítással a tanfolyam idejére átengedni szíveskedjék. A városi tanács kérésünket kedvezően intézte el. Október 9-én nyújtottuk be kérvényünket a kolozsvári kereskedelmi és iparkamarához, hogy tanfolyamunkat segíyezni kegyeskednék. E kérésünk szintén nem volt pusztában elhangzó szó, amennyiben november 5-én vettük a kamara átiratát, melyben értesít, hogy kérésünket a kereskedelmi miniszterhez terjesztette fel, ki október 28-án 90481. sz. a. leiratában a tanfolyam ügyeinek rendezésével *Magyar Endrét*, a helyi ipari szakiskola igazgatóját bízta meg. Az idő így csöndesen haladt, s csak három nap választott el

attól a naptól, melyen tanfolyamunk ünnepélyes keretekben megnyílhatott. Október 29-én *Augenfeld Miksa* szaktárs értesített, hogy a kiállításra vonatkozó kérésünket a budapesti tanműhelyi vezetőség teljesítette és a november 8-án tartandó nyomtatványkiállításra művészi nyomtatványkollekciót küld le. Előadók voltak: *Györgyi Dénes* műéptész, ki a nyomdászati ferde dogokról mint művészember mondott véleményt és a helyes utat mutatta meg, melyen a mai könyvnyomtatónak haladnia kell; *Augenfeld Miksa*, ki a könyvnyomtatás történetéről tartott igen tanulságos előadást. A megnyitó ünnepélyen *Förstner Tivadar* tanár elnökölt, kinek megnyitója az iparművészetről nagyon sok élvezetes és hasznos tudnivalót nyújtott. *Bálint Odön* szaktársunk tanfolyamunk tervezetét ismertette. Az egész a Grafikai Szemle novemberi számában bővebben részletezve van. Itt csak azt kell még megemlítenünk, hogy a kiállítás és a szabad előadások tanfolyami életünk megalapítására, a tanítás módjának meghatározására döntő hatást gyakoroltak. De hatással volt ez a szaktársakra is, mert fellobbantotta a szakfejlesztés szunnyadó szikráját. A vezetőség előre tudta, hogy a hallgatók kitarása csökkenni fog, azért, hogy az érdeklődést folytonosan főlshínen tarthassa, időnként kiállítások rendezését vette tervbe. Ilyen nyomtatványkiállítást rendeztünk december 20-án, mikor a betűöntöktől kapott mintatömböket és lapokat állítottuk ki. Mikor tanfolyamunk megalakult, tantervünket úgy állapítottuk meg, hogy az ne csak elméletileg, hanem — és főleg — gyakorlatilag csiszolja ki a hallgatókat. Ezért november 24-én kérését nyújtottunk be Kolozsvár nagyobb nyomdájának tulajdonosaihoz, hogy engednék meg műhelyeikben néha a hallgatók jobb vázlatainak gyakorlati kivitelét. Kérésünkben kiemeltük, hogy minden alkalommal a felmerülő költségeket: gáz, villany, festék, papiros fogyasztását a szaktanfolyam meg fogja téríteni. Hangsúlyoztuk, hogy mily nagy előny a munkáltonak, ha szakképzett munkás áll rendelkezésére, és mindennek dacára csak két főnök adott kedvező választ kérésünkre. Akik megígérték támogatásukat, azok tudták, hogy úgy se lesz alkalom azt beváltani, akik pedig nem válaszoltak semmit, azok tisztában voltak az elkövetkezendő eseményekkel. Mert ha semmi anyagi áldozatot nem kívánó kérvényünk ily csekély hatást tudott gyakorolni akkor, midőn a munkások szakképzettségéről s a grafikai ipar fejlesztéséről volt szó: a tanfolyami vezetőség joggal alkothatta meg ama véleményét, hogy a kolozsvári nyomdász-kizárás előzetesen megfontolt terv volt. Értesítőnkben ezzel a ponttal nem is kellene foglalkoznunk, ha tanfolyamunkra olyan romboló hatással nem lett volna. De mivel tanfolyami életünket megbénította, kevés eredményünk okának igazolásaként kénytelenek vagyunk a kizárást felemlíteni. Annnyival is inkább, mert legszebb és legideálisabb célunkat, a vázlatok gyakorlati kivitelét, fel kellett adnunk. A munkaadó és munkás között minden összekötő erő elszakadt, tanfolyamunktól megtagadtak minden pártfogást és így gyakorlat híján az elméletnek nincs valami nagy értelme. A hallgatók apadtak, minden buzdító és kitarásra irányuló szó hasztalan volt. A hallgatók elvesztették ambíciójukat s tanfolyamunknak négy hétig részvétlenség miatt szünetelnie kellett. Január 17-én tizen-

Nyomatás vászonra és más efféle anyagokra.

A könyvnyomtató munkakörében az ilyesmi sem tartozik a ritkaságok közé. Különösen a vidéken, ahol zászló, kalapbélés stb. nyomtatására nincs specialista, könnyen kaphat efféle a nyomdász megrendelést, s bizony kár volna a munkát elszalasztania, mikor esetleg jókora összegecskét kereshet rajta.

A vászonra való nyomtatásnál rendszeren azon akad fenn a könyvnyomtató, hogy a festék nem igen akarja fódni a nyomtatási alapul vett vásznot. Pedig ezen könnyű segíteni. Mindenekelőtt a festéknek jobb fajtájúnak kell lennie, mert a rotációs újságnyomtatáshoz használt olcsóbb festéknek például amúgy sincs meg a kellő fődőképessége. A nyomóhenger borítását vegyük jó puhára; például gummi- vagy nemezborítást is használhatunk, amely fölé még négy vagy öt ív

könyvpapírost feszítünk ki. A jó fődés elérése különben függ a vászon szövésének sűrűségétől is. Finomabb vásznakra való nyomtatáskor jóféle illusztrációs festéket használunk, s ezt csak annyira higítjuk a kencével, amennyire a nyomtatás okvetlen megkívánja.

A vászonra való nyomtatásnak gyakran kimoshatatlannak kell lennie. Erre a célra a festékgyárosok speciális festékeket tartanak raktáron, de sürgősség esetében a vidéki nyomdász maga is előállíthatja, úgy hogy valamicske pokolkövet kever a közönséges festékhez. Sósavas anilinnak a festékhez való hozzákeverésével állítólag még jobb eredményt lehet elérni. Az anilin-hozzáátétel csak csekély mennyiségű legyen.

Az iparfölügyelet az alsóausztriai nyomdákban.

Vidéki nyomdafőnökeink egyike-másika keservesen panaszkodik, hogy az iparfölügyelők általában túlságosan szigorúan veszik a föladataikat, s gyakran jelentékeny költséget okoznak a higiénikus követeléseikkel. Pedig bizony a mi iparfölügyelőink valósággal bárány számba mennek az alsóausztriaiakhoz képest.

Lássuk csak, mi mindent kívánnak meg a munkás-egészségügy javítása érdekében ott az iparfölügyelők.

A nyomdahelyiségeknek legalább három és fél méter magasnak kell lenniök, s az egyes munkásra jutó levegőtérnek tizenöt méter a minimuma. A fal-beli összes sarkok legömbölyítendőek. A gépteremnek terrazzóból, a szedőteremnek deszkából vagy pedig fakockákból kell készíteni a padozatát. Pince egyáltalában nem használható munkahelyiségül, a gázvilágítás pedig lehetőleg elektromossal cserélendő ki. A helyiségeket évenként egyszer újra kell meszelni.

A munkások öltözködésére nagyobb üzemekben külön fűthető helyiségeket kell berendezni, zárható külön szekrényrel minden egyes munkás számára. Kisebb üzemekben e zárható szekrények a munkahelyiségben is elhelyezhetők. Minden munkást külön köpöcsésze illeti meg, mely napjában kétszer alaposan megtisztítandó. Olyan üzemekben, amelyekben

húsnál több munkás dolgozik ólommal vagy ólomtartalmú festékekkel, a munkaadó tartozik gondoskodni munkaruhákról és ezeknek hetenkint legalább egyszer való kimosásáról. Éppen úgy a munkáltató dolga a munkásoknak ivó- s mosdóvízzel, szappannal és megfelelő számú törülközőkkel való ellátása.

Nőknek és fiatal segédmunkásoknak az ólom és ólomtartalmú festékek körül való foglalkoztatása, valamint taposó-munkára való alkalmazása tilos, s az inasokat sem szabad söprésre, hengermosásra avagy szekrények kifűvésére alkalmazni. A szekrények kifűvésére különben is lehetőleg porszívó készülékek használandók; kisebb üzemekben a kézi kifűvés is megengedhető, de csak fölött munkás alkalmazásával.

Az orosz meg a lengyel terpentinnel formamosási célokra való alkalmazása Ausztriában el van tiltva, mert kiütéseket stb. okoz a véle foglalkozók kezén.

A bronzolásnak elkülönített helyiségben kell történnie, még pedig lehetőleg gépek segédelmével. Ahol ez nincsen: a munkások respirátort használjanak.

Íme egy kis izlelítő abból, hogy mi mindent követelnek meg az alsóausztriai iparfölügyelők. S különös dolog: az osztrák könyvnyomtató-mesterek nem is berzenkednek igen ellene, mert van szociális érzékük.

Gummi-borítás használata nyomóhengereinken.

Német mintára itt-ott már minálunk is használni kezdik a gummi-borítást, s a gondosabb kiállítású könyvek nyomtatásakor kétségkívül igen jó eredményt érnek el véle. Közönségesebb újságnyomtatáshoz természetesen szintén jól használhatjuk a gummi- vagy az azzal egyértékű angolbőr-borítást, de ez anyagok viszonylagos drágasága miatt gépmestereink a szövetborítást alkalmazzák, mely kisebb igényeknek megfelel.

A gummi-borítás középhelyet foglal el a kemény és puha borítás között; a gummi maga a hosszas használattól nem nyúlik meg úgy, mint a szövet szokott, s nem is válik olyan hamar használhatatlanná.

A gummi-borítást német szaktársaink a szövetes borítástól kissé eltérőleg szokták elkészíteni. Az utób-

binak rendes módja az, hogy előbb két ív puha kartont feszítenek közvetlenül a nyomóhengerre; két-három ív közönséges papiros kerül e fölé, majd a szövet s végül a fődőlap is, amely utóbbi helyett esetleg vékonyabb kartont is vehetünk. Ujabb szerkezetű gépeknél, ahol a borítás vastagsága az egy millimétert nem haladhatja túl, természetesen csökkentenünk kell az ívek számát. — Gumminak használatakor a főntebbi borítási mód helyett a következőt alkalmazzuk: Egy ív karton után a gummi, majd két-három ív papiros erősítendő a hengerre; a gumminak a nyomóhenger hátulsó vájlatában való meg erősítése nem szükséges. Ha a legfelső ívet rögzítjük meg a hátulsó vájlatban: eléggé leszorítja a gummit is.

Könyvismertetés és egyéb apró közlemények.

Mesterszedőink és tollforgató szaktársaink figyelmét felhívjuk a Grafikai Szemle és a Magyar Nyomdászok Évkönyve ebben a füzetben közölt pályázataira.

Mostani füzetünk borítéka s mellékletei.

E füzetünk borítéka valósággal technikai csuda. Mäser-vését az egész, kontúrostul, tónusostul, mindenestül, még a belső tér virágdíszét összekötő aranyvonalak is. Valószínű, hogy az e fajta lemezek érdekes föltalálója, a lipcsei Mäser Gyula is kételkedően fogja csóválni a fejét, ha a dolgot elmondják előtte. Aki csak dolgozott már ezzel a makrancos, könnyen ki-kítőredező lemez-anyaggal, tisztában lehet azzal, hogy micsoda végtelen türelem, no meg mily biztos kéz kellett a formák megvéséséhez. Páratlan türelmű szaktársunknak különben *Zubriczky Ferenc* a neve, s a budapesti Jóka!-nyomdának ügyeskezű szedője. A nyomtatás ugyanebben a nyomdában történt, a kitűnő hírű-nevű Péterfalvi Papirgyár papirosára.

A Grafikai Szemle föllendülésének szép bizonyítéka, hogy ismét tíz darab instruktív értékű mellékletet csatolhattunk füzetünkhöz. Közülök az első, a Bayer-féle árjegyzék borítólapja, a budapesti Szent-László-nyomdában készült, s *Stalla Márton* szaktársunk volt a csinálója. A második melléklet Bagó M. és Fia budai nyomdájának levélpapirosát meg számláját mutatja *Keszler Vilmos* rendkívül precíz nyomtatásában. Az ezután következő melléklet a gyomai Kner-nyomda személyzete május 1-i mulatságának meghívója. Szedőjének neve *Appelt József*, nyomtatójái *Laupál Antal*. Negyedik mellékletünk, a Pesti Könyvnyomda R.-T. levélfeje *Götz József* akcicens-szedő szaktársunknak a munkája. Sorrendben a Szent-László-nyomda cégjegyé következik ezután, amelyet *Stalla Márton* tervezett és szedett. A «Krisztus» föliratú címlap szintén a Pesti Könyvnyomda R.-T. nyomdájában nyomtatódott, s *Götz József* volt a mestere. A »Nyomdász-kürt« című kassai alkalmi élclap körlevelét a Vitéz-nyomdában szedte *Virág József*. Nyolcadik mellékletünk bravúros képnyomata a gyomai Kner-nyomdának. Az arcképfölvétel Székely Aladár budapesti fotografus munkája, a kliséket Angerer & Göschl csinálta, a nyomtatást pedig *Laupál Antal* gépmester végezte. A bal sarokban levő pompás kis karrikaturának egy törekvő fiatal művésznök, Major Henrik a rajzolója. Kilencedik mellékletünk az országháza képének pompás háromszínes reprodukciója. A Grafikai Intézet és Számlakönyvek Gyára R.-T. nyomdájában készült, s meggyőző bizonyítéka annak, milyen szépen fejlődik ujabban ez a vállalat mind művészi, mind pedig technikai tekintetben. — Végül tizedik mellékletünk a Gleitsmann-féle festékgyár festékeiből ad mutatót.

A fönt említett szedés mellékletek jobbára részt vettek lapunk mellékleti pályázatán. — A Grafikai Szemle e pályázata havonként megismétlődik 30—30 korona jutalomdíjjal, amely összeg ha csak lehet kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjára, esetleg a boríték csinálójának. A pályázaton csak oly melléklet vehet részt, amelyen a szedési elem kellően képviselve van. Puszta rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A pályaműveknek már okvetlenül valamely célra kellett kinyomtatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtat-

atniok. Ennek biztosítása okáért az ilyes mellékleteknél csak a papirosnak az árát térítjük meg. A borítékokra e kikötés természetesen nem vonatkozik.

Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 15-ikéig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken póstára adattak. Később föladott mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 2100. Korrekturának előzetes beküldése fölösleges, a papirosról szóló számla a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el. Az e hónapban beérkezett mellékleteket 24-ikén bírálta el Körünk szakbizottsága, a gyomai Kner-nyomdában készült csinos meghívó csinálójának itélve oda a jutalomdíjat. A bírálati jelentést azonban a rendelkezésre állott idő rövidege miatt csak jövő havi füzetünkben olvashatják olvasóink.

A Debreceni Városi Nyomda jelentése.

Pompás köntösben jelent meg az idén is a Debreceni Városi Nyomda évi jelentése s záró számadása. Meggyőző bizonyítéka ez is a nyomda rohamos és biztos fejlődésének, s a vezetőség szakértelmének és jó izlésének. A számadásokból megtudjuk, hogy a nyomtatványrendelések összege 189 735'27 koronát tett ki, melyből maga a város 36 026 korona erejéig volt fogyasztó. Az évi mérleg különben 49 031'80 korona tiszta nyereséget tüntet föl, melynek fölosztását a következőképpen javasolják: veszteségi tartalékalapra fordítottassék 1000 korona, jutalékra 9600, kétes követelések födözetére 2931'80, rendkívüli tartalékalapra 3500, rendes tartalékalapra 16 000 korona, s végül a házi pénztárba lenne beszolgáltatandó 16 000 korona.

Gyomai multságunk alkalmi ujsága.

A gyomai Kner-nyomda személyzete május 1-én hangversenyt meg táncmultságot rendezett, melyre Szakegyesületünk Ébredés-dalkörének legjobb dalosai is lerándultak. A mindig eredeti és tevékeny gyomai könyvnyomtató-mester, Kner Izidor pompás alkalmi lapot szerkesztett erre az alkalomra, olyat, mely mind tipográfiai, mind pedig irodalmi tekintetben fényesen megállja a helyét. Címe: »Májusfa«, s szaktársaink szép számmal írtak belé kisebb-nagyobb dolgozatot.

Fittler-Györgyi: Magyar Iparművészet.

A Magyar Iparművészet folyó évi harmadik füzete páratlanul dús tartalommal jelent meg. Főképp Czakó Elemér dr.-nak a dekoratív grafika jelen állásáról írt tanulmánya teszi ezt a füzetet nyomdász-embernek fölötte érdekessé; sűrű egymásutánban következnek benne a beszédes mutatványok minden nagyobb nemzet dekoratív könyvművészetéből, s jól érthető, világos és tömör szöveg ad a tárgyat illető föbb kérdésekben tájékozást. A füzet e cikkét minden könyvnyomtatónak el kellene olvasnia, s ami fő: a benne foglalt igazságokat megszívlelnie. — Egyéb tekintetben is érdekes a füzet. Szentiványi Gábor Stuttgartban megnyílt izléshibák múzeumáról ír, mely negatív példák bemutatásával akarja a közönség izlését és ítélőképességét fejleszteni, Csányi Károly az Orsz.

Iparművészeti Múzeum ismeretterjesztő előadásait foglalja össze, a rovatok pedig az iparművészet újabb mozgalmairól számolnak be. A füzetet — mint már Czako dr. tanulmányának főttebbi rövid méltatásakor említettük — a szebbnél szebb művészi illusztrációk egész serege díszíti; ezek a nemrég bezárult nemzetközi grafikai kiállítás rajzaiból vannak összeválogatva. A Magyar Iparművészet az Országos Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak évi tíz korona tagsági díj fejében illetményként jár; előfizetési díja ugyanannyi. Melegen ajánljuk e gondosan szerkesztett, magas színvonalú, szép folyóiratot olvasóink figyelmébe.

A m. kir. államnyomda új vezetősége.

A király *Dréhr János* államnyomdai aligazgatót a nyomda igazgatójává, a pénzügyminiszter pedig *Fejér Vilmos* aligazgatói címmel s jelleggel főruházott osztályvezetőt államnyomdai aligazgatóvá nevezte ki.

Dréhr János 1858 március 10-ikén született Nagyszentmiklóson, Torontál vármegyében. Középiskoláit Szegeden végezte, majd mint felsőiskolai hallgató Budapestre jött, s itt a műegyetemen vegyészti oklevelet szerzett. A műegyetem elvégzése után közvetlenül az állami nyomda kötelékébe lépett. Az aligazgatói állást tizenegy esztendeig töltötte be, s ez idő alatt az ő kezében összpontosult az összes műszaki ügyek vezetése, s a munkakörében szerzett érdemei elismerésül tavaly a királyi tanácsosi címet kapta. Aligazgatóskodásának ideje alatt esztendőről-esztendőre hosszabb tanulmányutakat tett a külföldön, alaposan megismerni igyekezve az ottani nevezetesebb grafikai intézetek felszerelését és technikai fogásait, valamint a sokszorosító ipart érdeklő géptechnika legújabb produktumait. Ilyenformán szerzett ismereteit és tapasztalatait természetesen a műszaki vezetése alatt álló intézetnél is értékesíteni törekedett. Az ő műszaki vezetéséhez fűződik például a pozitív fénymásolás meghonosítása Magyarországon. E nagy jelentőségű technikának általa tökéletesített módjával az állami nyomda ma már képes térképeknek s egyéb képeknek formáit alig tizenöt-húsz perc alatt alumíniumlemezen úgy rögzíteni, hogy az anyyi példányszám nyomtatására alkalmas, mint bármely más, szintén ú. n. síknyomatásos eljárással készült forma.

Fejér Vilmos, az államnyomda új aligazgatója, már tizenhárom esztendeje működik ennél az intézetnél. Azelőtt az Erdélyrészi Irodalmi s Nyomdai Részvénytársaságnak volt az igazgatója. Az aligazgatói címet és jellegét már az elmúlt esztendőben megkapta.

A Pátria részvényeseinek közgyűlése.

A Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság e hó 15-ikén tartotta rendes évi közgyűlését Perczel Ferenc elnöklete alatt a társaság üllői-úti irodahelyiségében. Az idei üzletév a tavalyi áthozattal együtt 52924'02 korona haszonnal járult, mely összeg után egy-egy részvényre 28 korona osztalékot fizetnek.

Betűöntöde s gyorssajtógyár Szegeden.

A következő sorokat küldték be leközlés végett: »A Papirföldolgozó című szennylap utolsó száma a legvadabb kirohanásokkal támad ellenünk azért, mert direkt fölszólításra tervbe vettük egy létesítendő betűöntöde és gépgyár fölállítását Szegeden, s ahhoz városi és állami támogatást kértünk. Cégünk nyom-

dáskörökben oly hírnévnek örvend, hogy mindenki, aki a főt említett lapban megjelent cikket olvassa, tisztában lesz azzal, hogy mily intenciók vezérelték e cikknek íróját. Miután azonban saját reputációnk érdekében is azt akarjuk, hogy a tisztelt szerkesztőség is tisztában legyen azzal, hogy mit akarunk mi és a mögöttünk álló csoport: van szerencsénk a tisztelt szerkesztőséggel közölni, hogy mi a szegedi érdekelttség által fölszólítva, ott benyújtottuk kérvényünket, oly formában, hogy másfél millió korona alaptőkével Szegeden egy betűöntödét s nyomdai gépgyárat, mely körülbelül százötven munkást foglalkoztatna, állítsanak föl, ha Szeged városa megfelelő telket, pótdadós és követvám-mentességet, az állam pedig tíz éven át hetvenezer korona szubvenciót adna nekünk. Ennek ellenében biztosítjuk, hogy a belföldi fogyasztásnak legnagyobb részét mi látnók el és kiterjedt összeköttetéseink révén Ausztriában és a Keleten erősen exportálnánk. Ez a mi tervünk, amely nézetünk szerint szakkörökben csak helyesléssel találkozhatik, mert e körök jól tudják, hogy mily szükség volna ily nagyszabású iparvállalatra. *Pusztai R. és Társa.*»

Az Athenaeum részvényeseinek gyűlése.

Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat e hó 17-ikén tartotta negyvenegyedik évi közgyűlését Emich Gusztáv udvari tanácsos elnöklésével. Az igazgatóság jelentése szerint az elért eredményben kifejezésre jut a társulat fokozatos fejlődése. A múlt évi nyereség-áthozattal együtt 365434'04 kor. áll a közgyűlés rendelkezésére. Az alapszabályszerű és rendkívüli leírások, valamint a tartalékalap dotálására után fennmaradó összegből 86400 koronát osztanak ki a részvényesek között hatszázalékos osztalék gyanánt, a fennmaradó 82583'98 koronát pedig len új számlára vezetik át. A közgyűlés a jelentést a benne foglalt javaslatokkal együtt magáévá tette, és a fölmentvényt minden irányban megadta. Az alapszabályok némi módosítása után megejtették a választásokat. Az igazgatóság tagjai lettek: Gajári Ödön meg Kiscétényi Kovács László (új), a fölügyelő bizottságé id. Földiák Vilmos, Keszler József és Németh Antal. A közgyűlést igazgatósági ülés követte, amelyen elnökké ismételtlen Emich Gusztávot választották meg.

A legdrágábban elárverezett könyvek.

A minap történt, hogy Párizsban hat kötet Molière-könyvet százhetvenhétézer frankért adtak el, mihez még húsz ezer frank árverési illetéket kellett fizetni. Remek vörös szattjánba voltak kötve, lirából s a végjárték egyéb szimbólumaiból álló díszsel. A kötés a híres Bradel műve. Rendes körülmények közt a mű nem hozott volna többet tízezer-tizenötezer franknál, de gyűjtők előtt szinte megbecsülhetetlenné tette az a körülmény, hogy nemcsak harminchárom gyönyörű metszet volt benne, de Moreau le Jeune-nek, a híres illusztrátornak az a harminchárom eredeti remek tusrája is, melyek után a metszetek készültek. Nem tudják, hogy ki vette meg; a horribilis ár után itélve Pierpont Morgan. Ennél még drágábban is kelt el könyv: a Boccaccio »Decamerone«-jának legelső kiadása, melyet Blandford marquis 2260 sterling fonttal elütött Spencer lord kezéről. Ez 1812-ben történt, s az akkori 2260 font jóval többet ért, mint mostanában 177000 frank. Spencer lordnak azonban megvolt az az elégtétele, hogy egy esztendővel később

918 fontért jutott a mű birtokába. — Molière meg Boccaccio után a mainzi zsolttáros könyv (Psalterium) a legdrágább könyv, Fust és Schöffer műhelyéből 1457-ből, melyet százhuszezer koronáért vettek meg. Néhány Gutenberg-biblia körülbelül szintén ennyit hozott. Molièrenek huszonkét könyvből álló gyűjteményét, mely 1660-tól 1673-ig jelent meg, nemrégiben huszonötezer frankért vették meg. 1878-ban a »Chroniques de Normandie«-ért, egy tizenötödik századbeli érdekes kéziratért ötvenegyezer frankot adtak, de mikor pár évvel később Londonban ismét árverés alá került, már csak tizenyolc ezer frankon kelhetett el. 1906-ban egy mozaikszőrű beakötésű könyvet, melyet Monniernek tulajdonítanak, Pierpont Morgan negyvenötezer frankért vett meg. A tizennyolcadik század kosztümös könyvei a legdrágább és legkeresettebb könyvek közé tartoznak. Nemcsak a műbarátok, de a nagy szabók is keresik, s egy ilyen párizsi nagy nőszabó a »La grande galerie«-ért, mely Watteau, s mások rajzait tartalmazza, negyven ezer frankot adott.

A Nemzeti Múzeum egy szép kézírata.

A Széchényi országos könyvtár újabb szerzeményeinek egyik legbecsesebbje az a XV. századi biblia-kézirat, mely eddig a bars megyei Kapronca község egyházának tulajdonában volt. A magyar irodalomtörténetet főleg azon szempontból érdekli, mert másolója magyar ember. A kézirat 8. lapján megnevezi magát: 1478. Et sic est finis huius glossarii magni Alberti tocius bibliae per manus Johannis Mayer de Cremnicio. — A kézirat első nyolc lapja az egyes könyveknek disztichonokba foglalt rövid tartalmát foglalja magában; a néhol egészen az érthetlenségig rövidített szavak alá a másoló rövid magyarázó megjegyzést írt. A szentírás könyvei a ma érvényben levő sorrendben következnek egymás után; az a csekély hiba valószínűleg a bekötőtől ered, hogy a bírák könyvének egy lapját az apokalipszis után tette. A szöveg majdnem teljesnek mondható, néhány kivágott laptól eltekintve. Az írás jól olvasható, az iniciálék egyszerűek, a fejezetek címei vörös tintával frattak, az itt-ott látható kezdetleges díszítés pedig vörös és kék tintával történt. A szöveg szelén néhol rövid magyarázó jegyzet található a kevésbé ismert helynevekről, mértékekről s effélékről. Egy-két helyen a szöveg kitoldását fellelhetjük, kétségtelenül a másolat összeolvasásának és javításának eredményeként. Az értékes kézirat a XV. század közepén készülhetett. 1496-ban a kötés első táblájára írt feljegyzés szerint, Kunsneyder János hagyatékából került mint kegyes ajándék a kaproncai egyház birtokába. Kötése egykorú rongált, a sarokszögek megvannak rajta, kapcsai azonban már elvesztek. — Ez a kézirat is egyik dísze a Nemzeti Múzeum szépen gyarapodó könyvtárának.

A Carnegie alapította közkönyvtárak.

Napi lapjainkban több ízben olvashattunk azokról a nagyszerű közkönyvtárakról, melyekkel Carnegie András amerikai dollárfejedelem szinte elhalmozza az Északamerikai Egyesült Államok s az egyesült királyság boldog lakosait. Robert Johnson egy nemrég megjelent cikkében, mely a Library Journalban is napvilágot látott, arról győzi meg az olvasót, hogy a Carnegie alapította könyvtárak túlnyomó része — legalább Angliában — több kárt, mint hasznot hajt. A dollárkirály bőkezűsége ugyanis csupán odáig terjed, hogy csinos

könyvtárápületet emeltesen, melynek fő ékessége — magának az alapítónak bronzból készült mellképe. A könyvanyag beszerzéséről, az épület további jókarbantartásáról, valamint a kezelési költségekről azonban elfeled gondoskodni. Azt hiszi, ez irányban eleget tesz azzal a kikötésével, hogy a község tartozik behozni a könyvtári adót, de azzal már nem törődik, hogy ez az adó tényleg elégséges lesz-e a felmerülő szükségletek fődözésére. Már pedig az adó, tekintve, hogy annak összege törvény által van korlátozva, kisebb községekben alig kétháromszáz fontot tesz ki, vagyis oly nevésségen csekély összeg, melyből a könyvtár fentartásával s fejlesztésével járó költségeket fedezni tisztára képtelenség. Carnegie ez eljárása tehát inkább kárára, semmint hasznára van a könyvtárak ügyének. A cifra épületekbe rendesen selejtes könyvanyag kerül, melynek gyarapítása ötlet-szerű és hiányos, kezelése pedig botránnyosan kezdetleges. Megfelelő anyagi eszközök híján ugyanis szó sem lehet arról, hogy a város képzett könyvtári tisztviselőt szerződtethessen, hanem be kell érnie az élet valamely hajótöröttjével, egy letört irnokkal, kiérdemesült rendőrral vagy megbukott teológussal, aki hajlandó a vakoló munkás bérével egyenlő díjazásért reggel 9-től este 10-ig kiszolgálni a város művelődni vágyó közönségét. S hiába tolmácsolták ezt a nyomorúságos állapotot Carnegie előtt: ép oly lehetetlen volt megértetni vele, hogy a könyvtárról épület emelésével még koránt sincs gondoskodva, mint amilyen lehetetlen volt rávenni arra, hogy már létező, de szegény könyvtárak fejlesztésére akár egy garast is adjon. Íme így fest közelről a világszerte ünnepeelt könyvtáralapító.

Egy híres francia bélyegmetsző s öntő.

Tavaly augusztus 17-ikén volt száz éve, hogy a francia könyvnyomtató-világ egyik büszkesége, *Derriey Károly Jakab* a Jura départementbeli Moisey-ben megszületett. Az ő neve annyira össze van forrva a tizenkilencedik század könyvnyomtatásának történetével, hogy szükségesnek véljük rövidre fogott életrajzát szaktársaink okulására leközölni a következőkben:

Az elemi iskola elvégzése után a nyomdászati pályára lépett Derriey, szedőinasnak állva be a besançon-i Gauthier-nyomdába. Szorgalma és jó megfigyelő képessége révén sokat tanult itt, de tanulási idejét nem fejezhette be, mert szüleivel együtt Párizsba kellett költöznie. Tartózkodási helyének ez a megváltoztatása csak javára vált, mert Párizsban Didot Péternek híres nyomdájában sikerült munkát kapnia, s itt is főképpen a betűk öntése körüli munkakörben foglalkoztatták. Huszonhét éves korában a fametszés megtanulására adta a fejét, s olyan ügyességet ért el a rajzban meg a vésésben, hogy a praktikus Didot bélyegmetsző-munkára kezdte őt alkalmazni. Ebben a minőségben csakhamar a legjelesebb szakemberek közé emelkedett. Önállósítani igyekezőn magát, egy Bédiaux nevű barátjával előbb stereotípiát, majd 1839-ben kis betűöntődet meg bélyegmetsző-műhelyt rendezett be, s ezzel egyszersmind megalapította a tulajdon híré-t-nevét. Készítményeinek kapossága folyton növekedett, s »Fantaisies« elnevezésű ornamensei világszerte elterjedtek, s közvetlen impulzust adtak a Didot-Berthold-féle egységes betűrendszernek megteremtésére és az egész európai kontinensen való behozatalára. Derriey díszei ugyanis Didot-szisztémára voltak öntve, s azok a szépszámú német könyvnyomtatók, akik megszerezték a galván-matricákat: az

összeszedhetés okaért kénytelenek voltak megmaradni a Didot-rendszer mellett. A »Fantaisies« apródonkint mind több kiegészítő darabbal szaporodtak, s egyszer csak azon vették észre magukat a német könyvnyomtatók, hogy keretféléik Didot-szisztémájuk, betűik pedig egyéb rendszerűek voltak. A frankfurti Flinschféle öntőde csakhamar megunta a dolgot, s kezdeményezőleg lépett föl a betűknek Didot-szisztémára öntése tekintetében. Példáját a többi öntő is követte.

Derriey föltaláló is volt egyszersmind. Föltalált egyebek közt egy öt ponttól húsz pontig terjedő nagyságú betűk öntésére való öntőműszert, egy ötszáz pontnyi hosszúságig és százhusz pontnyi szélességig terjedhető öntvények leütésére szolgáló csaptató gépet, egy gépet a frissen öntött betű szabatosítására, azaz a csinga letérésére és a betű csiszolására, valamint ugyanennek fölszedésére is. Ujabb rendszerű hangjegy-típusokat is csinált, s egy a bankjegyek számolására való kis készüléket is szerkesztett. Egy kis könyvecskét is írt a betűöntésről meg a saját élete-folyásáról. 1877 február 11-én tért örök nyugalomra.

Adatok a régi törökországi cenzuráról.

Egy nagy német lap konstantinápolyi levelezője érdekes cikksorozatban számol be a török sajtóról, amelyre örökké emlékezetes marad a mult év július 24-ike, amely napon helyreállították a török alkotmányt. Azt lehet mondani, hogy ez a nap tulajdonképpen a török sajtó születése napja, mert amit az elmúlt harminc esztendő autokratikus uralma alatt sajtónak neveztek, még a legenyhébb megítélés mellett sem érdemelte meg ezt az elnevezést. — Konstantinápolyban addig három, olykor négy francia-angol hírlap vegetált. Főnnállásuk alapja az az erkölcsi s esetleg anyagi támogatás volt, amelyben őket egyes nagykövetségek részesítették. Olvasóikat a Keleten lakó idegenek sorában szerezték. Így a Levant Herald az angol nagykövetséggel, a Moniteur Oriental az orosz nagykövetséggel áll összeköttetésben. Sztambulban csak egypár jelentéktelen török nyelvű, két görög és egy örmény lap volt. Ez a tíz-tizenkét hírlap szolgáltatott naponkint szellemi táplálékot egy államnak, amely a Dunától a Perzsa-öbölhöz terjed. A vidéki sajtó alig jöhetett figyelembe. — A cenzura valóságos orgiákat ült. A hírlapok és a nyomdák hallatlan módon le voltak bilincselve. Minden szabadabb hangot elnyomtak és ismétlés esetén szigorúan üldöztek. Rövid ideig érvényben volt ugyan valamiféle sajtótörvény, ezt azonban megszüntették és egy 1867-iki törvénnyel pótolták. Ebben a törvényben volt egy szakasz, amely így hangzott: »A magas porta mind-

annyszor, amidőn az állami érdek ezt megkívánja, föntartja magának azt a jogot, hogy közigazgatási úton járjon el azok ellen az újságok ellen, amelyek a nemzeti elvek figyelembevételétől eltérnek.« E mindenféleképp magyarázható és nyújtható szakasz mellett a tizenkétfelű cenzura-hatóság mindenhatóvá lett az országban, ellenben maga a sajtó elvesztette minden értékét. Meg volt tiltva a sajtónak, hogy Egyiptomról, Szudánról, a Vörös-tengerről, Tripolisról, Krétáról, Bulgáriáról és Örményországról bármit írjanak, mert ezek nemzeti ügyek, amelyek kizáróan a magas portára tartoznak. A cenzura árgus-szemekkel ügyelt arra, hogy szociálistákról vagy anarkistákról egyetlen betű se jelenjék meg a lapokban. A bomba vagy a dinamit szót nem volt szabad kinyomtatni, mert különben a lapkiadó kitette magát annak, hogy betiltják a lapját. Annymra ment ez a dolog, hogy azoknak a lapoknak, amelyek anyaghiány miatt társadalmi dolgokkal foglalkoztak, vigyázniok kellett, hogy valamely ebéd menüjének fölsorolásánál valahogy föl ne említsék a »jeges bombát«. Merényletekről éppenséggel nem volt szabad az újságoknak írniok. Ha ilyen alkalommal valamely államfőről volt szó, akkor a cenzorok óvatosságának nem volt határa. Így történt aztán, hogy a török lapok szerint Sadi-Carnot rövid betegség után halt el. Mac Kinley is természetes halállal mult ki és Umberto olasz király egy kirándulásánál vesztette el életét. — Császári irádé nélkül egyáltalában nem jelenhetett meg lap, de az irádéval egyidejűleg tudatták a kiadóval azt az összeget, amelyet a magas portától havonkint kapni fog. A kormány-szubvenció alól egyetlen újság sem vonhatta ki magát. Ez a szubvenció huszonöt és száz font között ingadozott. Kivételes esetekben ennél jóval több is volt. Minden újság bizonyos tekintetben hivatalos lap volt és kötelezve a kormánytól eredő közlemények változatlan kiadására. A cenzura szigorúsága ellenére olykor egyik-másik újság kirúgott a hámból. A büntetés az volt, hogy a lapot néha hónapokra beszüntették és az illető nagyköveteknek nem kis fáradságukba került a tilalom visszavonását kieszközölni. Érdekes volt egy angol-francia lapnak az esete. Azt merete megírni lapjában, hogy az Ozman-család vére körülbelül oly tiszta, mint a Pera utcáin árult tej. Azonnal beszüntették a lapját, s ezenfelül elrendelték a kiadó kiutasítását a török birodalomból. A kiadó azonban az angol nagykövetségre menekült, ahol heteken át a nagykövet vendégfogát élvezte. Abdul Hamid szultán látván, hogy nem bír vele, megengedte a lap újra megjelenését, de egyúttal ezer font szubvenciót adatott a kiadónak, aki húsz éven át háborítatlanul élvezte aztán ezt a meglehetősen jókora összegű szubvenciót.

Jegyzőkönyvek s egyéb hivatalos közlemények.

Mesterszedőink és tollforgató szaktársaink figyelmét fölhívjuk a Grafikai Szemle és a Magyar Nyomdászok Évkönyve ebben a füzetben közölt pályázataira.

Jegyzőkönyv

a Könyvnyomdászok Szakköre szakkbizottságának 1909. évi május hó 24-én tartott üléséről.

Jelen vannak: Augenfeld M. Miksa I. alelnök, Wanko Vilmos II. titkár, Burgheim Károly, Fekete Béla, Hollósy János, Prüner Arnold, Spitz Adolf, Werner Jenő szakkbizottsági tagok.

Augenfeld M. Miksa, mint a bizottság elnöke, megnyitja az ülést,

s bírálat alá bocsátja a Grafikai Szemle májusi számához beküldött mellékleteket.

A bíráló bizottság a munkák alapos elbírálása után a következő határozatot hozta:

A pályázatiilag kitűzött harminckoronás jutalomdíj a Kner-féle nyomda személyzetének mulatságára szóló meghívó készítőinek adandó ki.

A bírálat folyamán elhangzott megjegyzések összefoglalásával Wanko Vilmos bizatott meg.

Elnök javaslatára elhatározza a szakkbizottság, hogy a Nyomdászati Tanműhely vezetőségétől átkéri a kiállítási anyagot, s azt szakszempontból való megbírálás céljából nyilvános vitaülésen bírálat tárgyává teszi.

Ülés vége.

Wanko Vilmos, II. titkár.

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatai.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából a Kör szakbizottsága a magyarországi könyvnyomtatók fokozottabb szakbeli fejlődésre buzdítása végett pályázatot hirdet:

I. a Grafikai Szemle mellékleteire, hozzájárva az illető füzet borítékát is;

II. a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki legjobb szakcikkére;

III. ugyanez Évkönyv legjobb mellékleteire.

Általános feltétel:

A pályázatok bármelyikében is csak a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt.

Különleges feltételek:

I. A Grafikai Szemle mellékleteire vonatkozólag:

A Szakkörnek e pályázata havonként megemléződik 30–30 korona jutalomdíjjal, amely összeg lehetőleg kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjára, esetleg a boríték csínálójának. A pályázatokon csak olyan munkák vehetnek részt, amelyekben a szedési elem is kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A mellékleteknek előbb már okvetlenül valamely célra kellett kinyomtatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtatniok. Ennek biztosítása okéért az ilyen mellékleteknél csak a papírosnak az árát térítjük meg. A borítékok nyomtatására ez a pont természetesen nem vonatkozik. Az egyes hónapokra eső pályázatok mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 15-ikéig szerkesztőségünkhez beérkeztek, illetőleg a vidéken póstára adták. Később főládatok mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 2100. Korrekcturának előzetes beküldése fölösleges, a papírosról szóló számla a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el, s a döntés meg a bírálati jelentés a mellékletekkel egyidejűleg jelenik meg.

II. A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki kötetében megjelenendő szakcikkekre vonatkozólag:

E pályázaton részt vesznek az 1910-iki Évkönyvben megjelenő összes szakdolgozatok. Pályadíj az elsőnek 50, a másodiknak 30 korona.

A szakdolgozatok beküldési ideje július hó 1-je. Mindenesetre jól teszik azonban a pályázók, hogy ha az illusztrálást stb. illetőleg mentől hamarabb érintkezésbe lépnek Novák László szerkesztővel (V. Hold-utca 7).

A bírálói bizottság a szakdolgozatokat még a megjelenés előtt bírálja el, s bírálatát és döntését az Évkönyvben közli.

III. A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki mellékleteire vonatkozólag:

Ennek a pályázatnak az lévén a célja, hogy Magyarország nyomdaiparának képességeit mutathassuk be: részt vesz benne minden olyan beküldött melléklet, amelyen a szedési elem kellőképpen képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni.

A méretekre stb. vonatkozó fölvilágosítások a szerkesztőtől tudhatók meg.

Az első díj 50, a második 40, a harmadik és negyedik 30–30, az ötödik 20 korona. Az arra érdemeseket ezenfelül dicsérő oklevéllel tünteti ki a bírálói bizottság. Az öt pályadíj közül kettő okvetlenül vidéki munkának juttatandó.

A tag szórakozási alkalma körhelyiségünkben.

Körhelyiségünk a Gutenberg-Otthonban van (bejárat az épület bérkocsis-utcal részén). A helyiség nyitva van: vasárnaponként délelőtti 9 órától 1-ig. Olvasó-terem, billard, dominó, szakkapok és szépirodalmi folyóiratok állanak itt a tagok rendelkezésére.

Tagsági járulékokban a múlt hóban befolyt:

a) Egyesektől (I. a 114. oldalon olvasható pénztári kimutatást): Kőműves József 2.40, Gadó József 1.80, Vas József 6.—, Rosenfeld Henrik 1.20, Horváth Jenő 2.40, Béni Zsigmond 1.20, Sereser Imre 1.80, Neumann Adolf 3.—, Szakács József 1.20, Bozsidi Rezső 1.20, Goldfinger Mór 1.80, Arany Zsigmond 1.20, Paulovits Ferenc 2.40, Künsztler Jenő 1.80, Berkó Mihály 3.60, Bertan Ede 0.60, Sichertmann L. 0.60, Hartmann Miksa 0.60, Matuska György 0.60, Csaba Miklós 0.60, Klein Samu 0.60, Klein Rudolf 0.60, Jog Andor 0.60, Feleki László 0.60, Peldi Gyula 0.60, Farkas Lajos 0.60, Wolf Sándor 0.60, Steiner János 0.60, Dobos Géza 0.60, Spitzkopf Sándor 0.60, Deák József 0.60, Sensenstein Gáspár 0.60, Mitterszky József 0.60, Spitzer Samu 0.60, összesen 44 korona és 40 fillér.

b) A vidékről (I. a 114. oldalon olvasható pénztári kimutatást): Kolozsvár 34.20, Turóczenmárton 7.20, Losonc 1.80, Békéscsaba 4.20, Pécs 45.60, Kassa 16.20, Temesvár 22.80, Szamosújvár 1.80, Székesfehérvár 7.80, Győr 26.40, Makó 1.80, Szeged 8.40, Besz-

tercebánya 3.—, Ungvár 7.80, Ujpest 3.—, Eperjes 13.20, Szekszárd 4.20, Szombathely 15.—, Gyoma 3.—, Eger 5.40, Nagybecskerek 10.80, Sopron 16.80, Nyitra 3.60, Miskolc 19.80, Mezőtúr 1.20, Kaposvár 2.40, összesen 287 korona és 40 fillér.

Fölvívás Körünk vidéken dolgozó tagjaihoz.

A tanfolyamok vezetősége fölvívja a vidéki tagtársakat, hogy a kiállítás- és föloivasásokra vonatkozó megkereséseiket egyenesen a tanfolyamvezetőséghez intézzék, és pedig a kiállítás napja előtt legalább négy héttel. (Megkeresések Wanko Vilmos szakköri másodtitkárnak a címére, Budapest VII, Dohány-utca 10. sz. alá, a Fried és Krakauer féle nyomdába intézendők.)

Tagsági forgalom 1909. évi április havában.

Beléptek a Körbe: Bendli János, Bessenyi József, Braksa Kálmán (Szombathely), Róka József (Losonc), Deutsch Vilmos (Sopron), Alpár Sándor (Franklin), Künstler Jenő (Lorileux Ch. és Társai), Fellner János, Kovács Ferenc, Leitkam Árpád (Pécs). — *Hátralék miatt törlendők:* Szvoboda János (Budapesti Hírlap), Frischer Dezső, Potenga Jenő (Franklin), Hajek Gusztáv, Nusser Ernő (Stephaneum), Kostyalik András (Székesfehérvár), Beck József (Pécs), Csáky Ernő (Kassa). — *A hó végén 12 tiszteletbeli, 1747 rendes, összesen 1759 tag.*

Kedvezményes színház- és fürdő-utalványok.

A *Vígszínházba* és *Uránia-színházba* mintegy húsz-huszonöt százalékkal mérsékelt jegyre jogosító utalványok kaphatók a pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4. sz., III. emelet 5), valamint a *Hungária-fürdőbe* szóló kedvezményes jegy-utalványok is. Az utalványok ára a színházakba darabonként 4, a fürdőbe 2 fillér.

A múlt évi Grafikai Szemle bekötési táblája

már elkészült, s megrendelőinknek széjjel is küldöttük. Néhány darab azonban még rendelkezésre áll, s fővárosi megrendelőink 1.40 koronáért, vidékieknek (portómentesen) 1.50 koronáért adjuk.

Az Orsz. Iparművészeti Iskola és a Könyvnyomdászok Szakköre által közösen létesített Nyomdászati Tanműhely első évi jelentése.

A Körünk által eddig fentartott budapesti szaktanfolyamok — mint általánosan tudva van — a múlt évben, vagyis 1908-ban megszűntek, még pedig azért, hogy ama szaktársak, akik eddig tehetségükkel és önzetlen munkálkodásukkal az ifjabb szaktársak szakbeli fejlesztésére vállalkoztak: jobban kiképeztessenek.

Részünkörül csak kötelességet akarunk teljesíteni, midőn a Kör választmányának, de különösen a tagoknak hiven beszámolunk a tanultakról, alkalmat és alapot adva arra, hogy a jövőt illetőleg tiszta és igaz valóságot lássanak maguk előtt.

A tanműhely beiratkozásánál nagy érdeklődés mutatkozott, úgy hogy körülbelül száznyolcvan szaktárs jelentkezett fölvetelre, hogy körülbelül száznyolcvan szaktárs igazgatósága hatádacára annak, hogy az Iparművészeti Iskola igazgatósága harminczon kikötötte, hogy csak húsz nyomdász és tíz művész lehet a Tanműhely tagja.

Fölvételt 23 szaktárs, tehát hárommal több az előírt létszámnál. A rendes látogatók száma kezdetben körülbelül 18, köztük 4 gépmester volt. December hó legelejen hírtelen megcsappant az érdeklődés. Kerestük, kutattuk ennek okát, de nem láttuk azt az akkor másban, mint a sok munkában, mely a nyomdákban úgy karácsony és újév előtt szokott lenni. Eme nagy részvétlenség miatt a Tanműhely vezetősége akkoriban szünetelt rendelt, mely január elejéig tartott. Január elején ismét megkezdődtek az előadások körülbelül 18 szaktársal. A pontosan, tehát minden előadásra járó szaktársak száma ekkor 15 volt, mely a tanév vége felé már 12-re apadt. Január havában neveztetett ki Mitterszky József szaktársunk tanműhelyi művezetővé állandó fizetés melletti. Ugyanekkor vált meg tőlünk egyik előadónk, Tátray Lajos építőművész, ki külföldre ment, de már februárban nagybetegen visszaszajzott, s mindnyájunk nagy fájdalomára nemokára meghalt.

Előadónk voltak: Györgyi Dénes és Tátray Lajos építőművészek, Muhics Sándor festőművész s később még Helbing Ferenc rajzolóművész. Czákó Elemér dr. pedig — mint az intézménynek megalkotója — kifoghatatlan odaadással irányította és vezette az egész tanmenetet.

Ennyivel szolgálhatunk statisztikailag. Hozzáfűzhetjük még, hogy ezernél több munka készült eme rövid idő alatt, s dacára a néhol fölmerült némi kizökkenésnek: egyedséget elvet, valamint az erre való törekvést, új gondolkodási módot és tisztább helyzetet teremtett az együttműködés, amit a kiállított munkák fény-

sen bizonyítottak. Különösen említjük meg azt, hogy úgynevezett vizsgamunkák nem készültek, hanem az egész időn át tanuló készült munkák lettek kiállítva. S ez szerintünk így volt helyes, mert ez a leghebbebb tükrre az egész működésnek.

Hogy mit tanultunk, arról a következőkben számolunk be:

Kezdjük az adott terület elosztásával, vonalak, négyzetek és négyszögek fölosztásával, szemmérték és arányérzék gyakorlásával. Folytattuk ezt az edestestek (összecsoportosított sorok) helyes elhelyezésével, a folthatás gyakorlásával. Közben pedig mindig gyakorlati példák kidolgozásával és megvitatásával foglalkoztunk. Így például kezdtük az egyszerű levelezőlapon; ezt megváltoztatni, szebbé tenni ígyekeztünk. Folytattuk a meghívókon, majd a levélpapíros, számla, reklámcédula, hirdetések kerültek sorra. Továbbá az ónálló lap, a kilsék, a könyv, később már szabadon választott témák, s végül a címlap.

E tanulmányokkal párhuzamosan tanultuk a reánk nyomdászokra nézve különösen fontos témát: a színek hatását, azok helyes alkalmazását és összhangba hozását a betűkkel, sorokkal és így tovább. Minden gyakorlati munkánál a papír, sorok, betűkkel egyetemben a szintanulmányokat is alkalmaztuk, úgy hogy amilyen arányban haladtunk az esztétikai dologban, ugyanolyan fokozatban haladtunk a színek tanulmányában is.

Foglalkoztunk a betűírással is, különféle íróeszközök segítségével. Később pedig a természet utáni lerajzolás gyakorlásával s ennek révén a stílizálással. A betűírás a vázlatkészítés kivételénél is szükséges volt, mivel eddig a nyomda nem rendelkezvén elegendő betűanyaggal, a megtervezett vázlatokat kizsádni s ki nyomtatni nem lehetett, hanem a már jónak elogadott vázlat után le kellett tisztázni.

A stílizálás pedig az ügyesen rajzolni tudó szakértársaknak vált hasznára, mivel ezzel szépezték a helyes irányba terelődik, s akár szükség esetén, akár alkalomra díszítő anyagot (feljélet, iniciálát, keretet stb.) maguk készíthetnek.

Meg kell még emlékeznünk a bélepapíros festéséről is, amelyet szintén gyakoroltunk, még pedig a tanév kezdetén.

Jelentésünk végére értünk. Némi nehezítéssel voltak tagjaink Körünk választmánya iránt a miatt, hogy a szakértársak körében már évek óta megszokott s minden igazságtalan kritika és személyes intrika dacára is fenntartott és szükséges szakiskolát illetően szaktanfolyamot nemelyek téves föllógása és jogosulatlan támadása szerint — eladta. Igaz, hogy ez évben elestek tagjaink a szaktanfolyamot, de fölhatalmazva a Tanműhely vezetőjétől, Czákó Elemér dr.-tól, kinek a nyomdászati s annak művelői iránt érzett odaadásteli szeretetről mi magunk személyesen győződünk meg, teljes felelősséggel ígérhetjük, hogy a jövő évi tanfolyam keretében tagjaink részére a Tanműhely tagjai, az itten tanultakat fölhasználva, fognak a szakértársaknak előadásokat, illetőleg továbbképző tanfolyamokat rendezni, amely tanfolyamok később az egész ország nyomdásza — tehát a vidéken is — szervezve lesznek.

Tudjuk igen jól, hogy még nem befejezett munkákról számolhatunk be szakértársainknak, de joggal és önérettel merjük kérdezn: vajjon jogos-e, a munkáértani egyetértéshez és szeretethez méltó-e gáncoskodni és illetéktelen, rosszhiszeműségről tanuskodó kritikát mondani akkor, mikor nem teljesen befejezett, kész munkáról, hanem rövid félévi kísérletről van szó. Bizonyára: nem!

Hogy főrekszünk egyeages elvek, tisztult föllógás felé: ezt nem szabad tagadnunk, s ha még nem vagyunk a helyzet magaslatán, ezt első sorban — sajnos — saját magunkban kell keresnünk. Személyes torzalkodás, néha egyéni hiúság választja szét a legjobb erőket, pedig tömörülnünk kellene nemcsak anyagi megélhetésünk, de szakunk fejlesztése érdekében is.

De meg a nyomda eddigi hiányos fölszerelése, tehát technikai akadályok nehezítették meg azt, hogy necsak vázlatokkal és tervezetekkel, hanem már kész, mintául és követendő például szolgáló munkákkal álljunk az igazságos kritika színe elé. S mind-ezek a nehézségek igen könnyen megszüntethetők s meg is fognak szünni. A nyomda kibővítése és fölszerelése meglesz, a tanfolyamok tagjaink részére, valamint a vidéki előadások, esetleg tanfolyamok is biztosítva vannak. Csak a szakma iránti szeretet kell, hogy melyebb gyökereket verjen az arra hivatott szakértársaink lelkében, s ha elvetjük magunktól a hiúság s egyéni önzés rossz plántáit, a magyar nyomdászati fejlesztését s művelését nemcsak a hivatott tényezők, hanem a művészet is a legnagyobb anyagi és erkölcsi támogatásban s elismerésben fogja részesíteni.

• • •

Bár hivatalosan nem tartozik hatáskörünkbe, mégis meg kívánunk róla röviden emlékezn: az ezidei kolozsvári szaktanfolyamról. Ha párhuzamot vonunk a budapesti és vidéki viszonyok között: a legnagyobb elismeréssel kell adoznunk ama néhány kitartó és buzgó szakértársnak, akik a tanfolyamot rendezték vagy azon részt vettek. Hogy van még kívánni való, természetes, s ezt nem szabad rossz néven venni. De az ambíció, a szakma iránti szeretetet meg kell becsülni mindenkoron.

A tél folyamán Körünk Kolozsvárott fölválaszt s szakkiállítás rendezett, s ez fordulópontja volt az ottani szakoktatásnak. Azóta a Tanműhely elvei és módszere szerint folyt a kolozsvári szaktanfolyam, melynek szép és dicséretes eredménye a tanfolyami értesítő.

• • •

Ezzel végleg lezárjuk a Tanműhelyről szóló jelentésünket, s nem mulaszthatjuk el, hogy első sorban Czákó Elemér dr. úrnak, ki a legnagyobb jóakarattal és teljes odaadással támogatott bennünket, továbbá az előadó művészeknek, Györgyi Dénes, Muhics Sándor s Helbing Ferenc uraknak e sorainkban is a legnagyobb köszönetünket kifejezzük, s csak újra ismételljük igaz munkáértani érzésünket: tömörülnünk mindnyájan szakunk fejlesztése és művelése érdekében, s tegyük azt erőssé s hatalmassá!

A választmány által kiküldött tanműhely bizottság nevében:
Stalla Márton.

A Szakkör vidéki pénztárosainak figyelmébe!

Körünk ez év január havától tagja a magy. kir. póstatakarék-pénztár csekk-osztályának (22766. sz.). A megfelelő csekkfüzeteket már szét is küldöttük, tehát kérjük a vidéki pénztárosokat, hogy pénzküldeményeiket ezentúl a csekklapok útján juttassák hozzánk. Ezek hátó oldalán írásbeli közlemény (tagnévsor, Szemle-szükséglet stb.) is följegyezhető, ami által minden egyéb az eddigi ügykezelésben fölmerült portó-költség megtakarítható.

A magyar állam nyomdászattörténeti térképe.

(Tervezte és magyarázó szöveggel ellátta *Firtinger Károly*.) Ebből a hasznos kis történelmi munkából is van még néhány példány. Ára 60, póstán küldve 70 fillér. Évkönyv-vásárlók fél áron kapják. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál (Gutenberg-Otthon).

Szakkörünk szaktanfolyamainak értesítőiből

még mindig vannak eladásra szánt példányok. Egy-egy koronájával kaphatók például az 1904-1905., valamint az 1907-1908-adiki iskolai évről szóló értesítők (szerkesztették *Tanay József, Novák László és Augenföld Miksa*). Sok szedés- s egyéb példával, valamint műmelléklettel. A szakmájukban fejlődni óhajtó szakértársak nélkülözhetetlen kézi könyvei. Rövid, tömör összefoglalásban ismertetik a tanfolyamokon előadott tanítási anyagot. Megrendelhetők a Grafikai Szemle kiadó hivatalában (Budapest V, Hold-u. 7) vagy Bozsik István szakköri pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4).

Választmányi ülés 1909. évi április 23-ikán.

Jelen vannak: *Tanay József* elnök, *Augenföld Miksa* I. alelnök, *Morócz Jenő* I. titkár, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Bozsik István* pénztáros, *Hollósy János* II. leltáros, *Bauer Henrik*, *Burgheim Károly*, *Busay Balázs*, *Enyed János*, *Goldberger Ármán*, *Gyöngyösi Sándor*, *Novitzky N. László*, *Prüner Arnold*, *SchorNSTein Jakob*, *Spitz Adolf*, *Stefáni József* választmányi tagok, továbbá *Novák László*, a Grafikai Szemle szerkesztője. Távolmaradásukat igazolták: *Werner Jenő* II. alelnök, *Sarlós Lajos* ellenőr, *Boros Dezső* I. leltáros és *Fekete Béla* választmányi tagok.

Tanay József elnök az ülést megnyitván, rövid szavakkal vázolja azokat a nagy föladatokat, melyek az új alapszabályok jóváhagyása esetén a választmányra háromolnak. Kéri az új választmányi oadaadó munkálkodását s a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Bauer Henrik* és *Busay Balázs* választmányi tagokat kéri föl.

Elnök sajnálattal jelenti, hogy ifj. *Aigner Antal*, *Kún Kornél* és *Stalla Márton* választmányi tagok eme tisztségükről leköszöntek. Helyettük már a mai ülésre *Burgheim Károly*, *Enyed János* és *Novák Alajos* soron lévő póttagok hivatnak be.

A Szakkör egyes bizottságai a következőleg alakultak meg: A szakbizottság elnöke az I. alelnök, jegyzője a II. titkár; tagjai: *Bárány Nándor*, *Bauer Henrik*, *Burgheim Károly*, *Fekete Béla*, *Hollósy János*, *Müller Ignác*, *Novák Alajos*, *Prüner Arnold*, *Spitz Adolf* és *Werner Jenő*.

Az irodalmi bizottság elnöke a II. alelnök, jegyzője a II. titkár; tagjai: *Busay Balázs*, *Morócz Jenő*, *Müller Ignác*, *Novitzky N. László*, *SchorNSTein Jakob* és *Stefáni József*.

A gazdasági bizottság tagjai hivatalból a pénztáros, az I. és II. leltáros, továbbá: *Busay Balázs*, *Fekete Béla*, *Gyöngyösi Sándor* és *SchorNSTein Jakob*.

A vigalmi bizottság tagjai: *Bozsik István*, *Boros Dezső*, *Busay Balázs*, *Burgheim Károly*, *Fekete Béla*, *Goldberger Ármán*, *Gyöngyösi Sándor*, *Prüner Arnold*, *Sarlós Lajos* és *SchorNSTein Jakob*.

A tanműhelyi bizottság jelentését a Nyomdászati Tanműhelyről a

választmány tudomásul veszi és az esedékes 500 koronát a Tanműhely céljaira kiutalja.

Az Évkönyvre vonatkozólag elnök fölveti a kérdést, hogy az főtartassék-e továbbra is. Splitz Adolf, Augenföld M. Miksa, Burghelm Károly, Tanay József, Novák László, Bozsik István és Hollóay János hozzászólása után a választmány kimondja, hogy az Évkönyvet a jövőben is kiadja, s egyúttal Novák Lászlót az Évkönyv legközelebbi évfolyamának szerkesztőjévé egyhangúlag megválasztja. Egyúttal utasítja a szerkesztőt, hogy az Évkönyv tervezetét a szakbizottsággal és a gazdasági bizottsággal karöltve dolgozza ki, s azt jóváhagyás végett terjessze a választmány elé.

Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

Elnök bejelenti, hogy Gaul Károly igazgatót királyi kitüntetéssel alkalmából a Szakkör nevében átírta üdvözölte. Bemutatja az erre érkezett köszönő levelet, amelyet a választmány tudomásul vesz.

Pénztáros jelenti, hogy Kner Imre az Évkönyv pályázatán nyert ötvenkoronás pályadíjat a Szakkör könyvtár-alapja javára adományozta. A választmány az adományt köszönettel veszi tudomásul.

A választmány megbízza a szakbizottságot, hogy az 1910-iki Évkönyvre és a Grafikai Szemle mellékleteire vonatkozó pályázatokat írja ki. Egyben kimondja, hogy az Évkönyv könyvdíszének elkészítésével pályázat mellőzésével Kun Mihály szakírtást bízta meg.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

Morócz Jenő, I. titkár.

Kondícióbeli változások pontos bejelentése.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy kondíciójuknak esetleges megváltozását — tehát mind a belépést, mind pedig a kilépést is — haladéktalanul adják tudtul a Kör pénztárosának (lakik: Budapest VIII, Sándor-tér 4. szám alatt), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelező-lap beküldése.

Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1909. évre.

(Huszonnegyedik évfolyam. Szerkesztette *Novák László*.) Ebből a több mint tizennygy lnyvi terjedelmű s huszonhét műmelléklettel ellátott pompás könyvből még mindig van eladó példány. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál (Budapest, Sándor-tér 4).

Bírálati jelentés

a *Grafikai Szemle* áprilisi havi füzetében megjelent mellékletekről. (A *Könyvnyomdászok Szakköre* szakbizottságának 1909. évi áprilisi hó 23-ikán tartott üléséből.)

A beküldött tizenkét melléklet közül a pályázaton kilenc vesz részt; kettő mint a föltételeknek meg nem felelő és egy a beküldött kívánásigolyán a pályázat eldöntésénél tekintetbe nem volt vehető.

Az egyes mellékletekre az alábbi megjegyzések tételtek:

1. Hornyánszky Viktor könyvnyomdájának levélfelje: A levélfeljek minden ízükben modern munkák; arányos tereiosztás, szép sorok s azok szép, izléses elhelyezése, precíz munka, szolid színezés és jó nyomtatás jellemzik ezt a mellékletet, mely becaületére válik készítőinek.

2. Átmenetek a nagy életközösségekbe: Hatásos könyvboríték; egyszerű és modern. A pályázaton — mint a föltételeknek meg nem felelő — nem vesz részt.

3. Knopp Miksa cégjegye: Minden egyszerűsége mellett is hatásos munka. A sorok szedésére nagy súlyt fektetett a szedő, s a díszkrét és modern lénia-díszítés nagyban emeli a nyomtatvány összehatását.

4. A Fővárosi Nyomda R.-T. mellékletének szedésén nincs mit kifogásolni, bár a tereiosztás nem éppen arányos; a színezés azonban modernebb lehetett volna.

5. Tánctviza-meghívó: A sorok jól vannak megszedve s precíz munka a keret szédése is, de a tereiosztás és a díszítés részletekbeni kidolgozásánál a melléklet szedője nem végeztet önálló munkát.

6. A Dugonics-nyomda levélfelje: Az eszme — bár nem új — kitünő, de a kivitelnél a melléklet szedője figyelmen kívül hagyta a távlatlan legegység szabályait.

7. A „Gyógyóndvények” című melléklet beküldő kívánásához képest nem vesz részt a pályázaton. E melléklet egy kifogástalan s egyszerű címlapot mutat be gyakorlati példa gyanánt.

8. Meghívó: Egyszerű sorcsoportosítás, eléggé jó sorokkal. Kifogásolódó a keret fölő részén elhelyezett házikó-formájú díszítés, melynek alkalmazása teljesen indokolatlan, értelmellenes és nem is izléses.

9. Hedvig-levélfelje: Tetazetős levélfelje, bár keretkombinációja nem mondható szerencsés megoldásúnak. Kevés szövege mellett is túlragas a levélfelje; más sorcsoportosítással minden bizonytalansággal munká lett volna előállítható. Nyomása tiszta, színezése izléses.

10. Berger és Wirth levélfelje: Modern zsánerben készült mű. A sok üresség nem válik előnyére.

11. Gerő Bernát cégjegye: A kevés szöveget nagyon nyomja a három függő levéldísz, melyeknek teljes elhagyása csak előnyére vált volna a nyomtatványnak; színezés szolid, nyomtatás jó.

12. Az „Énekesnő” címlap — rajz és könyvomat lévén — a pályázaton nem vesz részt.

A tizenkét melléklet közül — mint legkiválóbbnak — a Hornyánszky-nyomda levélfeljének adatik ki a harminc-koronás pályadíj.

Kelt Budapesten, 1909. évi május hó 1-én.

Wanko Vilmos, II. titkár.

Fotografus kedvezménye tagjaink részére.

Erdélyi M. cs. és kir. udv. fényképész (Budapest IV, Semmelweis-utca 2. sz., a Kossuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készíttetésekor a következő kedvezményt adja:

6 darab vízit-fénykép	6 korona,	12 darab 10 korona.
6 „ kis makartkép	14 „	12 „ 24 „
6 „ kabinetkép	16 „	12 „ 26 „
6 „ makartkép	20 „	12 „ 36 „

Megrendelés alkalmával az illető szakírtásnak a legutolsó hóról szóló nyugtával kell igazolni, hogy tényleg tagja a Szakkörnek.

A Grafikai Szemle hirdetéseinek szabott árai:

a) Egész oldalnyi hirdetés:	egy évre	240.— korona.
„ „ „	fél évre	130.— „
„ „ „	negyed évre	70.— „
„ „ „	egyszeri közlés ..	30.— „
b) Fél oldalnyi hirdetés:	egy évre	130.— „
„ „ „	fél évre	70.— „
„ „ „	negyed évre	40.— „
„ „ „	egyszeri közlés ..	20.— „
c) Negyed oldalnyi hirdetés:	egy évre	70.— „
„ „ „	fél évre	40.— „
„ „ „	negyed évre	25.— „
„ „ „	egyszeri közlés ..	13.— „
d) Nyolcad oldalnyi hirdetés:	egy évre	40.— „
„ „ „	fél évre	25.— „
„ „ „	negyed évre	15.— „
„ „ „	egyszeri közlés ..	8.— „

Az apró hirdetéseknek az ára az első közléskor petit soronként negyven fillér; minden további közlés ötven százalékkal olcsóbb.

Szerkesztik Tanay József és Novák László. — Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V, Hold-utca 7. sz. (telefon 36—02). Nyomatott a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában, Sas és Bauer budapesti papírraktáros cégnek a papírosára. — Előfizetési ár egész évre 4 korona, fél évre 2 korona. Egyes szám ára 40 fillér.

BÖLE JÓZSEF

első magyar
könyvnyomdai szakasztalossága
Budapest, Horánszky-utca 3.

Állandó raktárt tart betű-szekernek-s regálisokból, könyvkötői faszterelvényből. Javításokat pontosan eszközöl. Elvállal minden más asztalosmunkát is.

Baer Ottó festékgyárai.

Telefon :
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes
□ fekete és színes festékek gyártása. □

Telefon :
93—29.

Különlegesség: a „VORAN“ kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulhatatlanul gyorsan szárad.

Grafikai osztály :

A kő- és könyvnyomdai szakmához szükséges összes kellékek raktára.

Vezérképviselője és nagy raktára

a „Chromo“ altenburgi papírgyárnak,
J. Friedrich Daechsler langentalen-
heimi kőbányájának,

Hutter és Schrantz nemezgyárának.

Hengeranyaggyár és hengeröntő-
műhely.

Litográfiai kövek.

Kőrforgógép-nemez, könyvnyomdai gé-
pekhez való alátét-nemezek, stereo-

□ típusú matrica-nemezek. □

Budapesti gyártelep : VII. ker., Gizella-ut 53. szám.

BERTHOLD H., BERLIN SW RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. o. Legnagyobb választék orosz betűkből. o Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. o Szolid kivitel.

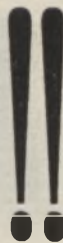

Vezérképviselők:

Pusztafi R. és társa, Budapest V, Akadémia-u. 8.
a kék mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Ne vásároljon semmiféle vágógépet

mielőtt erről szóló árjegyzéket nem hozatott Krause Károly lipcsei gyárából, vagy ennek képviselőjétől: Kaufmann Gyulától, Budapest, VII. ker., Kertész-utca 37. szám alatt.

OTT H. ADOLF

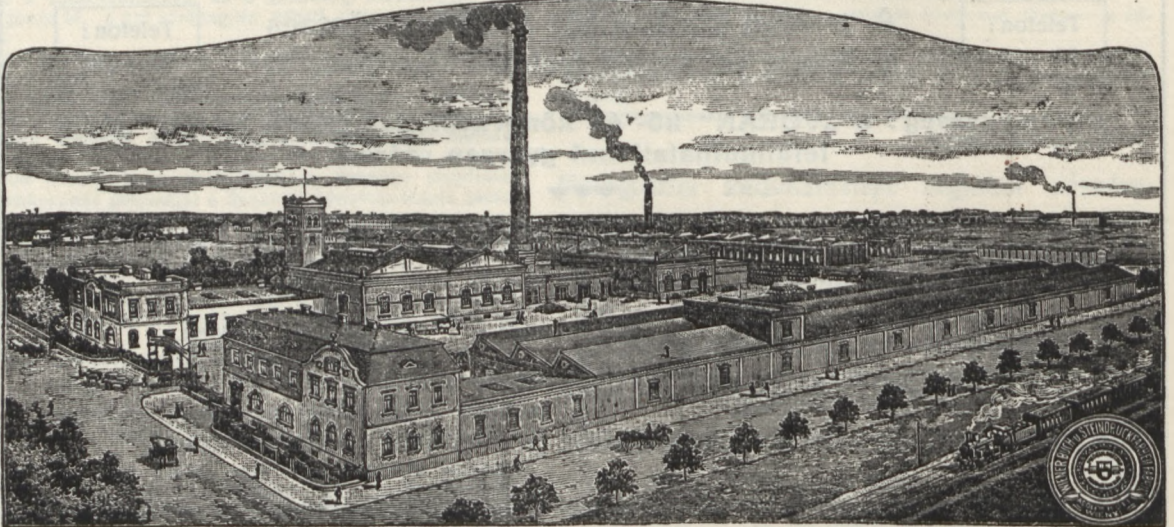
BÉCSI KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR

WIEN, XI., FICKEYSTRASSE 13.

Magyarországi vezérképviselőlet és bizományi raktár
BALOG MIKSA ÉS TÁRSA

GRAFIKAI SZAKÜZLET,
BUDAPEST, VI. KERÜLET, SZÍV-UTCA 66.

Telefon: 80-23.

FEKETE ÉS SZÍNES KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI, FÉNY- ÉS BÁDOGNYOMDAI, VALAMINT KÖNYVKÖTŐI ÉS UJSÁGFESTÉKEK, KENCÉK ÉS HENGERANYAGOK GYÁRA.

Táviraill cím: WIENERFARBEN.

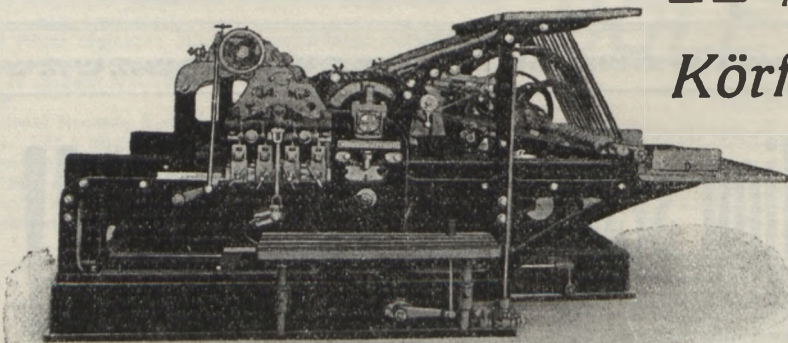
WÖRNER J. ÉS TÁRSA

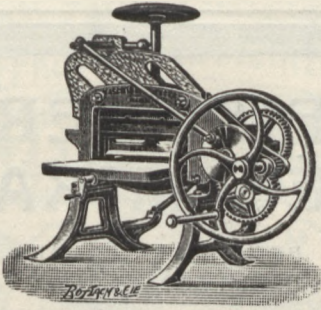
GÉPGYÁRA BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjarral. Kromotipiai gyorsajtók rövidített lvkivezéssel, a gyűrűs kirakódob segélyével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgő pályával. Könyvnyomdai kézisajtók. Könyvkötő-gépek.

Körforgó nyomógépek

ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ív nagyság számára.

Josef Anger Gépgyár és vasöntöde & Söhne Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papíros-gyarak, üzleti könyveket készítő gyarak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési föltételekkel.

Magyarországi képviselők :
SILBERER ÉS STECKLIN Budapest VII, Kertész-u. 38

KÖNIG ÉS BAYER

= fotocinkográfiai műintézete =

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindenemű képen nyomtatványokhoz a legjobb kivitelben.

AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.
≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

Házankivűll felvételek.

Első magyar könyv- és könyomdai festék- és hengeranyag-gyár.

BERGER ÉS WIRTH

Gyártelep: Budapest IX,
Márton-utca 19. sz. alatt.

A cég törzsgyára: Lip-
csében (Németország).

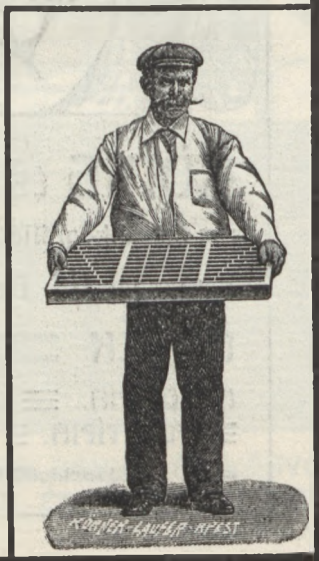
Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak részére. Hengeröntő műhely lapos és körforgó gépekhez. Olcsóbb s jobb a házi öntésnél. »Patent«, »Viktoria« s »Bianca« hengeranyag kockázott és sima táblákban. Telefon-szám : 56—64.

Fiókgyárak: Berlin, Barmen, Florenc, London, New-York, Páris, Szentpétervár.

Schöntag Gyula

könyvnyomdai szakasztalos
VI, Váci-körút 51. sz.

Kizárólag könyvnyomdai s könyvkötészeti fa-szerelvények készítésével foglalkozik. Állandó raktára van kitűnő száraz anyagból készült szekrényekből és regálisokból. Kis antikva-szekrény ára 7 kor., nagy szekrényé 9 kor. Árjegyzék ingyen.

FISCHER ÉS MIKA

BETŰÖNTÖDE ÉS STEREOTIPÁLÓ MŰHELY.

BUDAPEST VI, RÉVAY-U. 6

Telefon 28-62.

Elvállal igen jutányos árban egész nyomdai berendezéseket. A legkülönbébb célszerű és divatos könyv- és címbetűkből nagy választékot tart. És folyton készletben tart: szerb és héber betűket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben.

Ajánlja szabadalmazott nyomdai vonalzó berendezését táblázat-szedéshez. Egy oktáv garnitúra ára 20 korona.

Koblinger Gyula *fotocinkográfiai műintézete.*

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készlt mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.

Flókfestékgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban. Minden a grafikai sokszorosító szakokhoz való festék elláment jó minőségben.

Magyarországi s ausztriai raktár:
CARMINE HUGÓ
grafikai szaküzlet

Bécs **BUDAPEST** Prága
VII, KIRÁLY-UTCA 13. SZ.

Kittűtetve: Páris 1900: Grand Prix s két aranyérem; Saint Louis 1904: nagy díj; Bordeaux 1907: Grand Prix. — Telefon 14-16.

Cheque-számla a m. kir. postatakarékpénztárnál Budapest 22.610. sz. a. Chequeszámla k. k. Post-Sparkassen-Amt Wien Nr. 55.618.

REPRODUKÁLÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA

KLISEK

BUDAPEST

V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENMŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

BEIT & CO.

HAMBURG

**DRUCKFARBEN
FABRIKEN**

Főraktár és iroda:
MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sólyom-utca 13.

Lorilleux Ch. és Társa

a világ legrégebb és legnagyobb nyomdai, könyomdai és könyvkötészeti festékek gyára Budapesten.

Az 1889. és 1900. párisi világkiállításán versenytartáson kívüli jury-tag.

GYÁR: BUDAFOKON
BUDAPEST MELLETT. ☎ TELEFON-SZ. 37-58.
11 gyár és 40 lerakat az egész világon.

Grand Prix :
St.-Louis 1904,
Lüttich 1905, és
Milano 1906.

Festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, valamint az összes grafikai szakmák részére. Másoló-festékek. Arany- és ezüst-festékek. Kencék. Hengeranyag és azok öntése. Preparált papirok könyomdák részére.

Alapított az 1818. évben.

Alapított az 1818. évben.

Iroda és raktár: IV. ker., Ferenc-József-rakpart 27. sz.

Bélyegző-metszés.
Mechanikai műhely.
Galvanoplasztika.

Ólomzár-gyártás.
Tömöntöde.
Rézlénia-gyártás.

Első magy. betűöntöde

☐ részvény-társaság ☐

Budapest VI, Desseffy-utca 32. sz.

Telefonszám 23—70.

Dús raktárt tart folytonosan magyar, német,
tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből,

körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,
továbbá a legkülönfélébb ékítményekből és
egyéb nyomdai fölszerelvényekből. Egész
nyomdai berendezések jutányos árban és

☐ gyorsan foganosítatnak. ☐

UNDONSÁG! UNDONSÁG!

Egyetemes tabella-alapzat

Czettel és Bendtner szabadalma.

J. G. ANNO DOMINI MCDXLI.

XIX. ÉVFOLYAM. 1909 JUNIUS HÓ. 6. SZÁM.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMARA
SZERKESZTIK: TANAY JÓZSEF ÉS NOVAK LÁSZLÓ

A KERESZTYÉN ÉLET FEJLŐDÉSE

IRTA: DR. TORREY
„ FORDITOTTA: „
VARGHA GYULÁNÉ

BUDAPEST, 1909. ■■■ A LONDONI VALLÁ-
SOS IRATOKAT TERJESZTŐ TÁRSULAT
„ V. KER, HOLD-UTCZA 3. SZÁM „

	<div data-bbox="350 1263 491 1392">O</div> <div data-bbox="350 1103 491 1244">C</div> <div data-bbox="350 981 491 1103">E</div> <div data-bbox="350 838 491 967">A</div> <div data-bbox="350 683 491 813">N</div> <p data-bbox="508 697 771 1387"> TENERENTULI VÉKONY FINOM LEVÉLPAPIROS ÉS DISKRÉT LEVÉLBORITÉK ANDRÉNYI GYÁRTMÁNY </p>	
	   	

EISENBURGER GUSZTÁV
EISENBURGER ÉS TÁRSA CÉG BELTAGJA

VASÁRU ÜGYNÖKSÉG ÉS BIZOMÁNYI RAKTÁR
BUDAPEST, VI., CSENGERY-UTCA 82.

SERÉNYI ÉKSZERÉSZ

ARANY-, EZÜST-, ÉKSZER- ÉS
ÓRA NAGY GYÁRI RAKTÁRA

BUDAPEST, ERZSÉBET-KÖRUT 54.
A ROYAL KÁVÉHÁZZAL SZEMBEN

Katonasági
nyomtatvá-
nyok nagy
raktára.

Telefon 204

GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJA

PAPIR-, ÍRÓ-, ÉS RAJZSZERKERESKEDÉSE

DEÁK FERENCZ-
UTCZA 12. SZÁM.

o KOLOZSVÁRT o

MINORITA-UTCZAI
SAROK ÉPÜLET.

Könyomdai
és könyv-
kötői mun-
kák felvé-
teli irodája

UJSÁG
politikai
napilap
szerkesztő-
sége és ki-
adóhivatala.

Könyomdai
és könyv-
kötői mun-
kák felvé-
teli irodája

GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJA

PAPIR- ÉS ÍRÓSZERKERESKEDÉSE KOLOZSVÁRT

DEÁK FERENCZ-UTCZA 12. o MINORITA-UTCZA SAROK.
TELEFONSZÁM 204.

UJSÁG
pol. napilap
szerkesztő-
sége és ki-
adóhivatala

Katonai nyomtatvány
nagy raktár.

Könyomdai
és könyv-
kötői mun-
kák felvé-
teli irodája

GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJA

PAPIR- ÉS ÍRÓSZERKERESKEDÉSE KOLOZSVÁRT

DEÁK FERENCZ-UTCZA 12. o MINORITA-UTCZA SAROK.
TELEFONSZÁM 204.

UJSÁG
pol. napilap
szerkesztő-
sége és ki-
adóhivatala

TELEFON 204.

Katonai nyomtatvány raktár.

TELEFON 204.

FÉNYFESTÉK

HÄRTYA-ÉS
CSOMAGOLÓPAPIROK
ИЮМАСÄРÄ

BERGER ÉS WIRTH

FESTÉGYÄRÄNAK KULÖNLEGESSEGE

BUDAPEST

IX MÁRTON-UTCSÄ 19
TELEFON 26-64

LONDON-NEWYORK-PÄRIS-SZENTPÉTERVÄR
FIÖKGÄRÄK: BERLIN-BARMEN-FÖRENCZ
TÖRSZGYÄR LIPCSEBEN